

■ HEJTMANSTVÍ ■
PŘEROVSKÉ.

HISTORICKO-MÍSTOPISNÝ NÁSTIN.
S MAPKOU PŘEROVSKA.

:: **FR. BAYER,** ::
ODB. UČITEL V PŘEROVĚ.

NAPSALI

ARN. BŘEZINA,
:: UČITEL V BRODKU. ::

CENA 40 HALÉŘŮ.

■ ■ ■ **V PŘEROVĚ 1908.** ■ ■ ■

TISKEM KNIH- A KAMENOTISKÁRNÝ SPOLČENSTVA.
: NÁKLADEM JINDŘICHA NÁROŽNÉHO, KNIHKUPCE. :

HEJTMANSTVÍ PŘEROVSKÉ

HISTORICKO-MÍSTOPISNY NÁSTIN.

S MAPKOU PŘEROVSKA.

NAPSALI

**:: FR. BAYER, ::
ODB. UČITEL V PŘEROVĚ.**

**ARN. BŘEZINA,
:: UČITEL V BRODKU. ::**

CENA 40 HALÉŘŮ.

V PŘEROVĚ 1908.

NÁKLADEM JINDŘICHA NÁROŽNÉHO, KNIHKUPCE.

SLOVUTNÉMU PÁNU,

PANU PROFESSORU

Dr. VLADIMÍROVI JANKŮ,

ZASLOUŽILÉMU C. K. OKRES. DOZORCI ŠKOL V PŘEROVĚ,

DŮKAZEM UPŘÍMNÉ HLUBOKÉ ÚCTY

A

VŠEM MILÝM PÁNŮM

KOLEGŮM

NA PŘEROVSKU

PROJEVEM

KOLEGIALNÍHO PŘÁTELSTVÍ

VĚNUJÍ

F. B. a A. B.

PŘEDMLUVA.

V jubilejním roce slavného panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. podáváme našemu učitelstvu a žactvu obecných a měšťanských škol hejtmanství Přerovského tento spisek, aby žáci i žačky nabyli předně stručných vědomostí o domovu a vlasti dle poměrů fysických a místních, národopisných ta politických; za druhé aby znali dějiny toho místa, kde bydlí, svého domova a své vlasti, jakož vůbec předpisuje „Řád školní a vyučovací“. Ostatek doufáme, že se dílkem tím zavděčíme i čtenářům každého věku, aby poznavše svůj rodný kraj zatoužili pak seznali též osudy naší celé krásné Moravě.

Právem dí Jan Erazim Vocel: „Národ slávou otců nevěččený, bez paměti dějů vlasti své z života knih list je vytržený, oběť podlá vůle větrové.“

Pomůckami byly nám mnohé spisy, zejména Dra. Řehoře Volného obě topografie moravské, Kořistkovo „Die Markgr. Mähren u. das Herz. Schlesien“, Brandlova „Kniha pro každého Moravana“, Bayerovo „Přerovsko“, Dra. R. Dvořáka „Dějiny Moravy“, „Ottův Slovník Naučný“, Bartošova „Dialektologie moravská“ a mnohé jiné.

Zvláštní díky vyslovujeme P. T. važ. pánům přispěvatelům: V. Houdkovi, vicepresidentu c. k. místodržitelství v Brně, Dr. Vlád. Janků, professoru a c. k. okr. školdozorci v Přerově, Vine. Práškoví, professoru a c. k. školnímu radovi v. v. v Napajedlích, Fr. Horáčkovi, c. k. okr. sekretáři v Přerově, Radom. Nitschovi, c. k. vrch. ev. geometru v Přerově, Fr. Robenkovi, řediteli měšťanských škol v Kojetíně, Fr. Pittlovi, úředníku c. k. okr. hejtmanství v Přerově a Janu Kratochvílovi, obchodníku v Přerově.

Pány kolegy prosíme o lask. sdělení pokynův a dodatků, jichž bude s díky užito při vydání druhém. - Číslice za jmény obcí znamenají počet obyvatel. z r. 1900, číslice v závorkách z r. 1890.

V Přerově v srpnu 1. P. 1908.

Fr. Bayer a Arn. Březina.

Část všeobecná.

I. Poloha.

Okresní hejtmanství Přerovské sousedí severně s hejtmanstvími Prostějovským, Olomuckým a Hranickým, východně s hejtmanstvím Hranickým a Holešovským, jižně s hejtmanstvím Kroměřížským, západně s hejtmanstvím Vyškovským a Prostějovským.

Zeměpisná poloha města Přerova jest o 49°27' Iřky a 35°6' délky.

Zaujímá plochu na Přerov. 22.061 ha 03 a 31 m³, na Kojet. 22.639ha 41 a 88m², úhrnem 44.700 ha 44 a 19m³.

Část okresu severov. a jihoz. jest pahorkatina a mírná hornatina, střed jest úrodná rovina Haná.

Nejsevernější osada jest obec Penčice s Penčičkami, nejvýchodnější jest Sušice s Oldřichovem, nejj jižnější Osičany, nejzápadnější Dobromělice.

Obyvatelstva čítá pol. okres náš 69.073 (celá Morava 2,437.706) a sice Přerovsko 40.279, Kojetsko 28.794. R. 1880 čítalo hejtmanství 55.483 oby v. (Přerovsko 28465, Kojetsko 27.018). - Místních obcí je na Přerovsku 47, katastr. obcí 44; na Kojetsku ,i8 místních a 45 katastrálních.

II. Povaha půdy.

1. Horopis.

Hory na Moravě dělí se ve tři hlavní skupiny] a sice v Karpaty, v Sudety čili hory Jesenické a v Českomoravské pohoří. Všecky tyto skupiny zasahují svými výběžky do okresu našeho.

Karpaty moravské složeny jsou vesměs skoro z pískovce a mohutnými hřbety,- strmými stráněmi, hojnými lesy a žleby hlubokými pravý obraz horský! poskytují ve všech částech svých, Čím dál na východ a na sever, tím Karpaty jsou vyšší. Na samých hranicích moravsko - uherských mají průměrnou výšku 760 m. Tento pohraniční pruh od Strážnice až po Těšínsko činí jeden val takofka nikde nepřerušný a říká se mu Karpaty bílé. — Všecky ostatní Karpaty naše jeví se býti toliko odnožím mnohotvárným Karpat bílých a dělí se na patero skupenin: radhošťskou, vsackou, hostýnskou, vyzovskou, a na skupinu hory Leštné (mezi Olsavou a hranicí uherskou). -

Do našeho okresu zasahuje jen skupina hostýnská nejzápadnějšími výběžky svými. Karpaty hostýnské malebné vrchy své kupí od hořejší Bečvy a Bečvy spojené až po úval Moravy střední a na jih až po řeku Dřevnici. Daleko široko viděti z dob dávných přepamatný, posvátný Hostýn, zvýší 732 m, jemuž po boku Javorník kelecký 858 m dosahuje.

Nejčelnější vrcholy v našem okrese jsou: Holý kopec u Staré Vsi 362 m , Záhony „Švédské šance" mezi Újezdem a Beňovem 298 m „V Černém" u Přerova 247 m.

Ke Karpatům připojuje se vysočina Maršová čili Hříběcí hory, které vystupují mezi jaroslavicko-brněnským úvalem a úvalem Moravy dolejší na sever až po řeku Hanou. Složeny jsou ze skal pískovcových dosahují průměrné výše 470 m a vynikají jak hojnými lesy tak imponantní podobou homolovitých vrchů svých. Středem vysočiny Maršový jest vrch Hrad 545 m u Střílek. -- V našem okrese vynikají Vičický les u Vičic 288 m, „Velké díly" mezi Tišínem a Kovalovicemi 247 m.

Českomoravské mezihoří zasahuje k nám vysočinou Dražanskou, která vystupuje na levém břehu řeky Hané, mezi úvalem Moravy střední a řekou Litavou, na sever až po Knihnice,

Jevíčko a řeku Zřebůvku. Povrch její držící se v průměrné výšce 600 m má podobu planin, buď zoraných buď lesy porostlých a jen tu onde tvoří vyniklé hřbety a chlumce homolovité. Skládá se nejvíce z vápence; proto také chová v nitru svém přecetné propasti a jeskyně velikolepé krásy překvapující, jakož i nebetyčné, kolmé stěny vápencové ve mnohých údolích a žlebech právem vzbuzují úžas a podivení. V našem okrese vytknouti dlužno Červený kříž 259 m u Doloplaz, na Předním díle" 235 m u Uhřičic.

Severně od dolejšího toku Bečvy, od úvalu Moravy střední a hořejší jakož i od moravské Sázavy na sever ku hranicím slezským, kladským a českým zdvihají se Sudety moravské složení prahorského. Jihovýchodní jejich polovice až po řeku Oslavu a pramenisko Moravice sluje Jeseníkem. — Jeseník dosti příkře sice z úvalu Moravy střední vzhůru se pne, ale na nejvyšším povrchu svém málo jen ukazuje ráz horský; drže se v průměrné výši 600 až 700 m, tvoří pahrbitou plochou vypuklinu, na které nemnoho vyčnívá vrchů znamenitějších. — Do okrese zasahuje výběžek Jeseníku tak zvané Oderské hory po pravý břeh řeky Bečvy. Důležitější vrcholky jsou: zde: mezi Sobířky a Lhotou Zámečnickou 321 m A, Černá hora mezi Vinary a Čekyní 305 m, Lipová u Čekyně 300 m, na starém Hradisku u Předmostí 246 m. Celkem jsou tedy Karpaty na levém břehu Bečvy, Jeseník na pravém břehu Bečvy, vysočina drahanská na levém břehu Hané a Hříběcí Hory na pravém toku Hané.

2. Dvaly.

Od Napajedel na sever po hlavní řece moravské otvírá se ona veliká a přelírodná rovina, která sluje úvalem Moravy střední a od 200 m znenáhla vystupuje na 250 m; jen na některých místech dosahuje výšky 300 m. Úval ten, po hlavní části své „Haná" zvaný, sáhá od Napajedel a Vyškova až za Litovel a k Něm. Libinám, od Náměště a Plumlova až za Lipník, Holešov a Zlín. V tomto úvalu, zvláště poblíž řeky Moravy hojně viděti doubrav krásných.

III. Vodopis.

1. Řeky.

Hlavní řeka naší země Morava protéká náš okres téměř středem od severu k jihu vstupujíc do něho u Rakodav, opouštějíc jej u Bezměrova pod Kojetínem.

Morava nazývá se ve starých listinách Marha, Marcha, Maraha, Marava, až konečně r. 1203 Morava. Jméno Moravy jest původu ryze slovanského. Pravdě podobno, že nejdříve ti, kdož podle řeky Moravy bydleli, Moravany se nazývali, a že časem název ten přenesen byl na obyvatelstvo země veškeré jakož také záporně celá po hlavní řece pojmenována jest Moravou.

Až po Tovačov teče třemi proudy a sice mlýnská strouha Moravy, řeka Morava a stará Morava.

Mezi Troubky a Tovačovem ústí stará Morava do Moravy, a odtud tekou tedy jen dva proudy až po Kojetín, kdež hlavní tok pije mlýnskou strouhu Moravinu. Zde jest již Morava asi 100 m široká.

Přítoky její na levém břehu jsou:

1. Olesnice, ve starých listinách zvaná Jezda (špatný název Kokůrka), přijímá u Kokor Kopřivnici a ústí západně od Brodku do Moravky (mlýnská stoka, zvaná ve starých listinách Sokolářka).

2. Bečva, vstupuje u Oldřichova na území okrese a opouští je západně od Chropíně. Délka její od prameniska Horní Bečvy až po ústí do Moravy obnáší 128 km; pořící Bečvy 214'522 m². Jest vedle Dyje nejužitejší přítok Moravy. Má dva prameny na hoře Vysoké; jeden sluje Vsatská čili horní, druhý Rožnovská Bečva, které se pod Val. Meziříčím spojují. Řeka tato jest divoká a způsobuje obzvláště z jara veliké nebezpečí povodněmi, zvláště na Přerovsku, proto byla z části regulována (od ústí po Přerov), U Troubek „při

vzteklém stavu" odděluje se mlýnská stoka na Zářící a Chropiň a u Kroměříže do Moravy vtéká. Hlavní tok Bečvy vtéká do Moravy nedaleko Lobodic. Nad Osekem odděluje se od ní strouha mlýnská Strhanec a pod Přerovem se s ní spojuje.

Přítoky Bečvy z levého břehu :

1. Libuška, ústí záp. od Grymova.
2. Lukavec, vtéká záp. od Zářící do Bečvy.
3. Stvola, staroslovanské jméno od vrb, které břehy její pokrývaly, Moštěnka jest jméno docela nesprávné a chybné, které by se mělo z map a zeměpisů vymýtiti, tak jako jméno Kokůrka; ústí do Bečvy záp. od Skaštic. Jest to bystřina, která činila na úrodách veliké škody, proto byla od ústí až po Moštěnici regulována. Od Moštěnice dělí se mlýnská strouha Říka a pojí se s ní záp. od Břestu. Od Dobřčic pije potok Karlovický.

Přítoky Moravy na pravém břehu:

1. Blatná, počínajíc u Bilic padá blíž Tovačova (Annova) do jednoho ramene Moravy. Jak jméno říčky této dokazuje, bylo její poříčí bahnité a blatité za příčinou častých povodní, kterým však úpravou běhu r. 1814 přítrž učiněna jest, tak že dřívější bahniska v krásné úrodné pole se proměnila.
2. Valová, vzniká z Romže a Hloučely, spojujícími se u Vrahovic blíž Prostějova, ústí do Moravy u Uhřičic blíž Kojetína. Jedno její rameno od jezu až po ústí nazývá se Blata (Blatnice). U Ivaně potok Strouha (mlýnská), u Uhřičic Stružka, pak Nová struha u Valové.
3. Haná (v listinách ponejprv se uvádí k r. 1183 pod jménem Hana), má původ svůj v malém rybníku u Drahan, teče k Vyškovu, odkudž v dlouhém kruhu východním směrem k Moravě pádí, do kteréž pod Kojetínem padá. Požehnaná tato rovina, kterouž Haná se vine, před úpravou (r. 1816) řečiště povodněmi mnoho trpěti musila V novější době byla zregulována Celá délka řeky obnáší 50 km.

Přítoky Hané na levo:

1. Brodecký potok č. Broděnka (Brodečka. Brodinka) ústí u Němčic. Za stará slula Doloplazka č. Zelený potok.

Na pravo:

1. Malá Haná č. Pačlavský potok (Tištínka, Pačlávka) s Dědkovským potokem, ústí u Dřevnovic.
2. Pavlovský potok, ústí u Vrchoslavic.

2. Jezera a rybníky.

Jezer a rybníkův není. Co dříve byly, jako např. Skašovský rybník mezi Troubkami, Tovačovem a Lobodicemi, dávno jest vysušen v úrodné pole a sice r. 1784. Měl výměry 537 h 4 a. Též město Přerov mělo dva rybníky, jež byly vysušeny r. 1767 rozkazem cis. Josefa II., poněvadž lidé potřebují prý líce chleba než ryb. (U Kojetína jest malý rybník Jordán".)

3. Nerostní čili minerální vody.

Některé vody obsahují v sobě rozpuštěné částky nerostů, čímž v sobě i léčivou moc chovají. Nejproslulejší takovou vodou jest „Hanácká kyselka" v Horní Moštěnici, již obětavý našinec mag. farm. Fl. Oščádal vyváží upraviv studni dle potřeb zdravotních. Jest to kyselka alkalicko-zemité, solná (muriatická a železitá.)

Též v Bochoři (proslulé lázně), v Předmostí a ve Věrovanech jest léčivá, však málo potřebovaná voda.

IV. Horniny.

Co do poměrů geologických a ještě více pokud se týká nerostectva jest politický okres přerovský velice chudý; patříť vrstvy v něm se rozkládající převážnou většinou útvarům mladším, ba nejmladším, čtvrtihorním.

Nejstarší partie geologické jsou šedomodré vápence, jež mezi Předmostím, Vinary, Žeravicemi a Kokorami se rozkládají, a vrstvám devonskými patří. Za vápenci těmi, na severoz. vystupují mladší vrstvy a sice břidličnaté droby a slepence mořského* útvaru kamenouhelného, t. zv. kulmu, z něhož pocházejí také známé břidlice pokryvačské (šifra) ze Sudet. Partie téhož kulmu, jež na levém břehu Bečvy I od Hranic přes Helfštýn ku Přerovu se táhnou, jest na Přerovsku skorém všude pokryta diluviálními hlínami a tudíž jen v hlubokých roklích vystupuje, I Skalky kulmové vystupují za to také na třech místech j u Strerovic (Skalka) a jihoz. od hospody Kandia u Pivína. Vrstvy od útvaru permského až po křídový v hejtmanství Přerovském scházejí. Poskrovnu vyvinuty jsou vrstvy eocénové tu a tam jako hrubé slepence, nebo slepencovité šterky (u Staré Vsi). Mladší útvar třetihorní (neogen) rozšířen vlastně v určitých hloubkách-, pod naplaveninami třetihorními všude v našem hejtmanství a sice jako veledůležité pojítko neogénu pánve vídeňské a neogénu rusko-německé nížiny. Habituelně jsou to u nás hlavně jíly šedé nebo zelenkavé, řídkěji modravé, lupenité šedé, jež vždy při kopání hlubších studní ano i míst v řečišti Bečvy a v prorvách potoků záp. od Kojetína najdeme. Že i v dutinách devonského vápence se vrstvy ty vyskytují, ukazují zkameněliny neogenní, jež před několika lety v lomě Chromečkově v Předmostí nalezeny byly. Směrem ku Prostějovu vyskytuje se tak velké množství zbytků vyhynulých slonů (mamutů), nosorožcův a jiných památných zvířat, že se stalo místo světoznámým. Zbytky ty rozházeny jsou tu kolem vyznačených uhlím a popelem a pokryty zase žlutnicemi. Patrně si tu člověk diluviální svým primitivním způsobem z mrtvol zvířat těch na místě tom upravoval. K diluviálním útvarům počítati dlužno též luf vápenný (t. j. vápenec z vody studené zražený) jenž na několika místech kolem Přerova, ale hlavně u Tučina se naskytá a tu na 27 druhův ulit polozkamenělých obsahuje.

Všechno ostatní v okrese našem, hlavně tedy ornice a šterky nové patří alluviu čili naplaveninám nejnovějším.

Z mineralií u nás nic zvláštního. Zaznamenati dlužno ovšem povětroň, který dne 15. července 1878 mezi Těšicemi a Tištinem padl a dle záznamův úhrnem 27 1/2 kg těžký byl. Obsahoval olivín, bronzit, kastatit, augit, magnetit a železo niklové. Větší část jeho jest ve dvorním museu Vídeňském, něco pak v Brně (museum Františkovo a technika).

Na konec připojeny budtež ještě nově zřízené lázně Bochořské, které obsahují pramen zemito-slaný. V Horní Moštěnici je známá kyselka, v Předmostí a sice v zahradě Chromečkově jest slabá kyselka, u Strerovic pramen sírnatý, jakož i v Přerově v lázních p. Fr. Kleina.

V. Opustlé vesnice.

Běškovice, opustlá ves, stávala severně od Beňova na pravém břehu řeky Moštěnky. Vesnice tato tvořila s Beňovem jedno panství. Tak počátkem 14. století drželi Běškovice a Beňov vladykové z Tršic.

R. 1365 bratři Liban a Zdenek z Tršic prodali Beňov se dvorem a Běškovice Heršovi z Roketnice. Běškovice zanikly za válek husitských asi r. 1420. Po válkách husitských byly pozemky zaniklé osady Běškovic přiděleny obyvatelstvu v Beňově, kteří jich užívali za určitý plat.

Bolatín, zaniklá ves blíže Přerova, jejíž pozemky dostaly se při samém počátku 17. stol. Starovesským. Jméno Staré Vsi jest záhadno. Snad slula Starý Bolatín?

Branka, pustá osada, jmenuje se r. 1667 v popisu u panství Domaželského.

Člunek, ves zaniklá, stávala na severovýchod od Troubek blíže Henšlova na pozemcích panských a selských, které patří k Troubkám a Člunky šlovou; dosud vyorávají se zbytky po té osadě. Osadu tuto obtékala řeka Bečva, která starý tok značně již změnila. Troubky s osadou Člunkem bývaly samostatným panstvím, kteréž r. 1348 náleželo Heraltovi z Kunštátu. Jeho syn Kuna prodal obě vesnice r. 1350 bratřím Janovi a Drslavovi z Kravař. R. 1380 Vok z

Kravař pustil Ctiborovi z Cimburka Troubky i Člunek. Albert z Cimburka r. 1408 zapsal Markétě, vdově po Bernartovi z Cimburka, na Člunku, Troubkách a Újezdě u Všechovic věno s tou výminkou, že po její smrti spadne toto zboží na Annu, dceru Bernarta z Cimburka. Osada zanikla za válek husitských.

Dunkovice. Tato vesnice stávala severně od Kojetína při řece Moravě a patřila panství Kojetínskému.

Hrusice, zaniklá ves, stávala blíže vesnice Čech na pozemkách Hrusicko a Díly od Hrusicka zvaných. R. 1558 byla již pustá, neb téhož roku Jan Barský prodal Vilémovi ze Žerotína pustou ves Hrusici a Mrlílek.

K r n ů v k y, velká osada tato rozkládala se východně od Přestavlk. Jejimi pozemky jsou poděleni obyvatelé Přestavlk, Kostelce, Moštěnice, Beňova, Líšně, ba koncem XVII. století byla zde založena celá osada Karlovice.

Kudlovice, osada tato stávala na potoce Libuše, kde je nyní mlýn Kudlov. A činila se Sušicemi panství.

Lhota, stávala východně od Brodku. Zůstaly ní toliko názvy pozemků Lhota, Zámeček, Stráž, Kaznov

Lhota, ves pustá, stávala na pozemcích obce Pavlovic u Přerova, jak polní trať dosud sluje. Zanikla mi již za válek husitských, neboť v listě daném, 1462, kterým Jindřich Mojek z Vitbáchu a Pavlovic svým poddaným v Pavlovicích a Prusínkách pouští odmrť, sluje ta ves Lhota pustá a byla pastviskem. A toto pastvisko pan Mojek prodal dědině Pavlovicům za sto zl. dobrých červených uherských na zlatě.

Lhotka Hřivínova bývala u Čekyně.

Lhotka u Pavlovic na Kojetsku. Osada tato připomíná se posledně r. 1447, kdy patřila s Pavlovicemi (s farou a svobodným dvorem) Heřmanu z Pavlovic, i lest pravdě podobno, že zanikla za válek česko-uherských, neb r. 1564 uvádí se pustou.

Lhota Jurkova bývala u Čekyně.

Mydlovary zanikly pro nešťastné běhy válečné, a na jejich vsisku založen byl Oldřichov.

Neplachov vzpomíná se u Čekyně vedle Staniměřic ještě za 15. století.

Očalnice, pustá ves, která ve 13. stol. s Vlkošem, Újezdem a půl Bochoře klášteru Velehradskému se lostala.

Olbrámčí, zaniklá ves, dle pověsti město. Vesnice tato stávala na trati Olbrámsko u Pavlovic! (Přerovsko). Vzpomíná se r. 1504, kdy Olbrámčí s vesnicí Kladníkem sestry Kateřina, Alžběta a Kunhuta z Lezince Jindřichovi z Vitbáchu na Pavlovicích prodaly. R. 1528 pustila Anna z Vitbáchu pustou ves Olbrámčí pánu Bernartovi ze Žerotína.

Otěhřiby stávaly u Tršic, vzpomínají se jako obydlená ves od r. 1232—1464, ale 1547 byly tak pusté jako blízké Zákřovice.

Sedlecko, ves pustá, r. 1579 ku zboží Vinařskému počítalo se i dvůr a obec Vinary, Radvanice, Zábíštní Lhota a ves pustá Sedlecko, při níž stál nový dvůr

Sedlce, ves trvala u Vinař.

Skalka, také Skalická, zanikla za války třicetileté. Zbytky tvrze Skalický jsou poblíž Strerovic mezi Strerovicemi a Pivínem.

Štulbach nebo Štolbach, zaniklá německá osada, stávala při řece Moštěnce mezi H. Moštěnicí a Beňovem tam, kde nyní stojí o samotě mlýn Štulbach zvaný. Východně za mlýnem jest umělý říční ostrov, kterému lid říká „Na hradě“. Na místě tomto stávala pevná tvrz. Osada tato byla nepochybně založena od německých kolonistův asi r. 1260 povoláných biskupem Brunem. R. 1274 udělil v léno biskup Bruno Jindřichovi a Vintýři, bratřím z Brandýsa, Štuibach, Moštěnici a Říkovice. Po vesnici Štulbachu psal se zejména Fryduše odjinud z Linavy, který r. 1336 s bratrem svým Alešem z Linavy koupil od Jakuba z Dobřic dva lány. Týž Fryduše ze Štulbachu r. 1373 manželce své Kateřině dal věno zapsati na Vlkoši, Věžkách, na polovině Kokor i na díle Bochoře. Osada tato zanikala buď za válek husitských,

aneb za válek česko-uherských. Do dneška památkou na tamnější osadníky německé. Kromě jména Štulbach jest jméno Haischlech; tak se jmenuje lesík u mlýna. Jméno Štulbach není celé německé, nýbrž jen druhá částka jeho -bach, kdežto Štul označuje původní český název řeky Moštěnky Stvola "la zvané.

Tršaly, pustá ves, stávala východně od Věžek při řece Moštěnce. Pozemky této vsi užívají nyní obyv. z Věžek, Říkovic, Moštěnice, druhdy také z Přestavlk a Dobřčic. Tršaly zanikly za válek česko-uherských asi r. 1470. R. 1499 král Vladislav vzdal Ctiborovi na Přestavlkách a jeho bratru Vítkovi z Dobřčic a na Říkovících pustou vesnici Tršaly i se dvorem. Vladykové ve Vítek a Ctibor zastavili Tršaly téhož roku držiteli zastaveného zboží kroměřížského Štěpánovi Zápolskému, hraběti Spišskému, s tou výminkou, aby Říkované směli na Tršalích pásti. Pustá ves Tršaly patřila ku panství přestavlkému.

Výkliky také Výkleky, zašlá ves mezi Tovačovem a Klopotovicemi. Jméno Výkliky přešlo na panský dvůr, který v místech dávno zašlé vsi stojí. Tato ves připomíná se v dějinách již r. 1297, kdy král Václav faráři Tovačovskému Jakubovi a tamnějšímu kostelu sv. Jiří a Stanislava dal markrabský dvůr v Oplocanech, 3 lány ve Výklekách a též jiné dávky a desátky zeměpanské z Tovačova a Výklek. Nadání tu potvrdil r. 1303 biskup olomucký Jan. Výkleky zašly za válek česko-uherských, byvše vojskem Matyáše Krkavčíka asi r. 1469 rozkotány.

VI. Obyvatelstvo.

1. Povaha a kroj.

Obyvatelé Přerovska jsou až na nepatrné výjimky Hanáci. Hanáci jsou mezi Moravany pro svou vtipnost, veselost a upřímnost velmi oblíbeni; výnosné jich polnosti dodávají Hanákům nehynoucí bodrosti myslí, která se ráda ve šprýmech zjevuje; ale ovšem nezapomínají Hanáci na motorné stránky života, dychtíce jako Horáci (obyvatelé českomoravského pohoří) po dobrých knihách a časopisech. Neradi se podrobují truchlivosti, ale rádi vesele se zasmějí. A jak dobře se jim daří, ukazuje přísloví po celé Moravě:1 „Kdyby nám bylo, jak je Hanákům"! Co se týče kroje, nosili Hanáci vlasy napředu kratší, v zadu až na krk sáhající; gatě měli kožené, nejvíce červeno barevné, se třapci u kolenou. V létě mají hedvábím vyšitou zelenou kazajku a pod ní pás černý, někdy stříbrem ozdobený; v zimě se zahaluje Hanák v plást s mnohými límci anebo v dlouhý až na paty sáhající kožich hnědožlutý. Hlavu přikrývají nízkým kulatým kloboukem se širokou střechou, v zimě koženou čepicí.

Bohužel že i kroj ten mizí jako všecky kroje moravské až na nemnoho vzácných výjimek (na morav. Slovensku).

V okrese je také něco Němců. Jak známo, nebylo až do konce 12. století ani v Čechách ani na Moravě Němcův osedlých. Osazování Němců nastalo teprv na počátku 13. století, když knížata česká na bývalé župní pozemky, ale tenkrát je již knížecí, osadníků povolávala.

2. Řeč.

Naše hejtmanství obydleno je Hanáky kmenečeskoslovanského, jenž od nepamětných dob krajinu tuto osadil.

Podřečí hanácké odchyluje se od spisovné řeči české. Slováci a Valaši nazývají každého Hanákem, kdo samohlásky e, é, i, í, y, ý, u, ú zvláštním způsobem přezvukuje čili moutí, ať všecky, ať jenom některé li, na př. ý, ú.

Na našem hejtmanství je nářečí hanácké dvoje a sice jedno jest na Holešovsku, Kroměřížsku, Přerovsku a na tak zvaném Záhoří lipenském, t. j. v krajině na sever od Lipníka. Pohraniční její osady jsou na Přerovsku Pavlovice, Želátovice, Šířava a Henčlov.

Řeč města Přerova s předměstím Dlážkou odlišuje se podstatně od podřečí všech osad ostatních, přimykajíc se svým základním rázem k nářečí lašskému, se kterýmž má společný přízvuk polský a nedostatek dlouhých samohlásek. Novější dobou ráz tento v městě samém ovšem školou mizí a mluví-li kdo v městě po stáru až příliš zkrátka, tážou se ho: „Což si z

Dlažky, že tak zkratka zatrhuješ?" Přízvuk je jako u polštiny a valaštiny na předposlední slabice. Sousedé napodobují řeč Přerovanů rozličnými větami, na př.: Kde su paňmama? Šli do zahrádky na karlatky.

V ostatních osadách na Přerovsku a. na ostatním Kojetsku mluví se podřečím jiným. Pohraniční osady tohoto podřečí jsou na našem hejtmanství: Předmostí, Radslavice, Penčice, Kokory, Brodek, Citov, Rakodavy, Věrovany, Čelčice, Klenovice, Obědkovice, Tvorovice, Uhřičice, Kojetín, Lobodice, Troubky, Císařov, Roketnice.

K oblasti tohoto podřečí náleží také krajinka na jižním Kojetsku, jejíž pohraniční osady jsou: Hruška, Němčice, Vicoměrice, Dlouhá Ves, Vitčice, Popůvky.

Podstatný rozdíl mezi oběma krajinami jest, že v krajině první (A) neurčitý způsob má měkké t: volať, hořeť, kuť, nyst; v druhé (B) tvrdé t: volat, hořet, kut, nyst.

3. Rozdělení dle náboženství.

Dle rozdělení církevního osady hejtmanství Přerovského všechny patří k Olomucké arcidiecési. Osady okresu Přerovského většinou přiděleny jsou děkanství Přerovskému; jen jedna přidělena Velkobystřickému a jedna děk. Dubskému. Osady okresu Kojetského nemají sídla děkanství v okresu samém, nýbrž 8 far přiděleno jest děk. Švabenskému (na Vyškovsku); děk. Dubskému (na Olomucku) 4 fary a děk. Kroměřížskému 1 fara. V okresu Přerovském je 12 far, v okresu Kojetském 13 far, úhrnem jest 25 farností katolických.

Evangelické farní obce jsou v Přerově dvě a sice: ev.-helvetského č. reformovaného (s novým jubilejním kostelem) a ev. augšpurského vyznání s kaplí. Evangelíci podléhají seniorátům.

Židé obývají města a roztroušeně i po venkově. V Přerově a Kojetíně mají své synagogy.

4. Dle rozdělení školního.

V hejtmanství našem je 65 národních škol obecných. Z nich jsou 3 šestitřídné (Přerov 2, Kojetín 1 chl.), 4~pětitř. (Přerov, Kojetín, Tovačov, Troubky), 3 čtyřtřídné (Dobromělice, Němčice, Vlkoš), 6 trojtř. (Bochoř, Brodek, Domaželice, H. Moštěnice, Nezamyslice, Předmostí), 33 dvojtřídných, 17 jednotřídných, 20 obcí je přiškoleny jinam. V městech jsou i obecné školy německé. Měšťanských škol je 7, 3 v Přerově, po 2 v Kojetíně a Tovačově.

V Přerově je c. k. st. vyšší gymnasium, dívčí učitelství, c. k. odborná škola strojnická, zemská stř. hospodářská škola, zemská podkovářská škola, obchodní škola grémia chlepecká i dívčí, průmyslová škola pokračovací, kupecká škola pokrač., 12 škol hudebních. V Kojetíně jest zimní hospodářská škola.

Obyvatelstvo bydlí ve 3 městech (Přerov, Kojetín, Tovačov), ve 4 městečkách (Kokory, - Němčice, Nezamyslice, Tišín) a v 80 vesnicích (na Přerovsku je jich 45, na Kojetsku 36).

Dle úředních výkazů je na Přerovsku 40.279 obyvatel, na Kojetsku 28.791, úhrnem 69.073 (dle sečítání lidu r. 1900). Rozlohy má Přerovsko 22061 ha 0.3 a 31 m². Kojetsko 22.639ha 41 a 88m². (Přirovněj obyvatelstvo každého okresu k jeho rozloze!)

VII. Živnosti.

Hlavní výživou obyvatelstva kraje našeho je (Milní hospodářství; menší část obyvatel živí se řemesly, obchodem a průmyslem. V příznivých polohách jest půda velmi úrodná a byla též při odhadu katastrálním nejvýše vyceněna. Hlavními trhovými plodinami jsou nyní řepa a ječmen, v severní části hejtmanství chmel. Pšenice ustoupila značně do pozadí. Mimo to pěstuje se réž (žito), zeni aky, jetel červený a jiné rostliny pění.

Chov dobytka je znamenitý. Koní se sice nechová tolik jako dříve (rozoráním pastvin), ale za to ostatní dobytek jest na místě prvním.*)

*) Chov dobytka na Přerovsku jest na Moravě na místě 2., skotu na místě 2., koz na místě 8., vepřů na místě 3., ovec na místě 28., ve včelařství na místě 1.

Stromoví ovocného ani lesů není poměrně tolik jako na Valašsku. Zelinářství pokleslo.

V Přerově jest hospodářský spolek a zemská a hospodářská škola, spolek včelařský, okrašlovací a králikářský (celkem přes 100 spolků). Mlékárny mají: Beňov, Brodek, Císařov, Kokory, Měrovce, Nemuče, Nezamyslice, Raclavice. Raketnice, Stará Ves, Tištin, Tvorovice. Rolnický lihovar je v Tištině.

Řemesla v naší době (od 1860) poklesla. Soukenictvu zadaly továrny smrtelnou ránu. Teprve poslední dobou počíná se řemeslo zvelebovati. Nyní je v Přerově 7 společenstev, řemeslných, v Kojetíně 6 v Tovačově a Němčicích po 1.

Průmysl (továrnictví) je znamenitý hlavně v Přerově, kdež jest více než 30 větších závodů průmyslových (2 pivovary pivo přerovské je po celé Moravě rozhlášeno, 1 cukrovar, 5 továren na hospodářské: stroje, 2 továrny na zboží měděné, na zboží provaznické, na kočáry, na stavivo a vápenka, na umělá hnojiva, 3 mlýny válcové, 2 plynárny, 3 elektrárny, 2 mydlárny, 2 knihtiskárny, 1 kamenotiskárna, továrna na barvy, laky, fermeže, na lepenku a deht. výrobky, na výrobu umělých dlaždic, cementárny, cihelny, parní pila, na pivov. smůlu, stavitelství mlýnů, na zboží soustružnické, 2 vodovody, kotlární a j.).

V Kojetíně je cukrovar, 2 sladovny, pivovar, elektrárna, u Popůvek salpetrová továrna, dále cukrovar v Brodku, Doloplazích a Tovačově (tamtéž pivovar).

Obchod byl od jakživa čilý; veškeren téměř obchodní život soustředěn jest v Přerově. Vede se obchod obilím, hlavně ječmenem, v sladem, máslem, vejci, drůbeží, hlavně do Vídně. Řepa se vozí do, 6 blízkých cukrovarů. Též ostatní obchody jsou dobře zastoupeny.

Obchod podporuje dráha (největší nádraží na i celé Moravě - ba na celé severní dráze — je v Přerově) pošta, telegraf, telefon, silnice.

Podporou obchodu jsou dále peněžní ústavy, obch. školy, týdenní a výroční trhy, trhy dobytčí, výstavy a j. V Přerově je také obchodní grémium.

VIII. Silnice, železnice, pošty a telegrafy

Jsou nejvydatnější podporou průmyslu a obchodu.

C. k. severní dráha probíhá hejtmanstvím těmito směry: z Přerova k Vídni (Hulínu) k jihu, k Brnu (Kojetínu) k jihoz., k Olomouci (Brodku) k severoz., ke Krakovu (Řadvanicům-Prosenicům) k severov. Z Kojetína ke Kroměříži k jihov., k Tovačovu k severu. Z Nezamyslic k Prostějovu (Čelčicům) k severu. Nejdůležitější stanice: Přerov, Kojetín, Nezamyslice (proč?) **Silnic okresních** je. dostatek. Na Přerovsku **I třídy** jsou: Přerov-Bystřice p. H., Přerov-Kojetín, Přerov-Tovačov, Přerov-Prostějov, Přerov-Lipník, Přerov-Hradiště, k nádraží přerovskému Přerov-Čekyně-Penčice (II. tř.) Dále Dřevohostice-Brodek-Olomouc, Brodek-Chropín, Horní Moštění-Holešov, Dub-Vel. Újezd, Raketnice-Krčmaň. **Silnice II. tř.:** St. Ves-Raketnice, Říkovice-Vlkoš-Zářící, Říkovice-Žalkovice-Želátovice-Pavlovice, Želátovice-Prusy, Tučín-Raclavice-Prosenice.

Na Kojetsku siln. I. tř.: Kojetín-Přerov, Kojetín-Měrovce-Dlouhá Ves, Vyškov-Nezamyslice-Kroměříž, Nezamyslice-Brodek, Prostějov-Mořice-Střílky, Olomouc-Dub-Polkovice, Tovačov-Přerov, Tovačov-Prostějov (II. tř.), Prostějov-Kojetín-Zlobice. **II. třídy:** Němčice-Hruška-Tvorovice, Dlouhá Ves-Vičice-Srbce, Těšice-Tištin, Podivínská, Pavlovská, Popůvská, Věrovany-Citov, Klopotovská.

Poštovní úřady jsou v těchto obcích: v Přerově 2, nádražní I, (zaměstnává 124 úředníků a zříz.) a filiálka v městě II. (8 úřed. a zříz.), pak v Brodku, Dobroměřicích, H. Moštěnicích, Klenovicích, Kojetíně, Kokorách, Nezamyslicích, v Pavlovicích u Př., Předmostí, Raketnici, Říkovicích, Tovačově, Troubkách, Vlkoši. Mimo to jsou pošt. sběrný skoro v každé větší obci. Pošt. vozy jezdí z Přerova do Tovačova, Pavlovic a Dřevohostic. Státní telegrafní úřady jsou v Přerově (2, c. k. hlavní stanice telegrafů pro celou téměř východní Moravu a část Slezska) v Kojetíně a v H. Moštěnicích, Tovačově, Říkovicích.

Železniční telegrafní úřady v Přerově (nádraží), Brodku a Říkovicích.

Telefonické spojení má Přerov s celou říší; v Tovačově je privátní síť. Též v H. Moštěnici je též telefonní úřad.

IX. Správa obecní a politická.

1. Správa obecní: Volby do zemského sněmu a do říšské rady.

Každý, kdo bydlí v některé obci, ať je to město nebo vesnice, jest občanem té neb oné obce. Každý pak občan má povinnost starati se o dobro a blaho obce. Aby se toho snáze dosáhlo, volí ze sebe dle platných zákonů zemských rozumné a počestné sousedy (občany, měšťany), kteří zvláště o to mají péči, aby v obci panovala mravnost, pořádek a rozumné hospodářství, zvláště obecní.

Vyvolení občané tvoří obecní výbor (ob. zastupitelstvo) a jsou voleni na 3 roky. Obecní výbor vyvolí pak ze sebe starostu a radní (městskou radu). Na všeliké potřeby obecní (správu obecní, školy, daně a j.) přispívají občané dle svého majetku (ob. přirážkou).

Vždy po šesti letech volí se jak v městech tak i v obcích venkovských dle jistých zákonných ustanovení do zemského sněmu a do říšské rady.

2. Správa politická.

V čele politické správy našeho hejtmanství je c. k. okresní hejtman v Přerově, který v hejtmanství zastupuje c. k. místopředsedu, jakož opět místopředseda v Brně je celé zemi moravské představen na místě císaře Pána. Hejtman je představeným okr. berních úřadů, stará se o veřejný pořádek a jsou mu podřízeny též četnické stanice, je též předsedou c. k. okr. školní rady v Přerově, již jsou opět podřízeny místní školní rady v každé obci školní.

Hejtmanství naše je rozděleno na dva okresy soudní, jež mají sídla v Přerově a v Kojetíně, a v nichž soudnictví vede c. k. okr. sudí (obyčejně c. k. zemský soudní rada) s podřízenými sobě úředníky. Hledíc k vyššímu soudnictví náleží naše hejtmanství k c. k. krajskému soudu v Olomouci. Mimo to jsou v Přerově četné jiné úřady státní, jako c. k. hl. berní úřad, c. k. berní inspektorát, c. k. notářství, ev. kancelář pozemková, techn. fin. kontrola, správa okr. finanční stráže, živnostenský inspektorát, oddělení fin. stráže, cejchovní úřad, dva poštovní a telegrafní úřady, expositura c. k. ředitelství pro stavbu vodních cest, c. a k. místní vojen, velitelství, 2 c. k. četnické stanice a j.

Zemské volby. Český volební okres č. 11.: obce soudního okresu Přerov, Bystřice vp. H., Holešov, Napajedla. Zvolen Antonín Smýkal, Žeranovice.

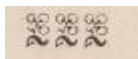
Města: Přerov s žid. obcí, Kojetín, Tovačov. Zvolen Dr. Václav Šílený.

Venkov: Přerov, Kojetín (soudní okresy). Zvolej Jan Rozkošný.

Všeobecná třída voličská. Volební okres č. 8: Volí město Kroměříž, pak soudní okresy Kroměříž okolí, Prostějov, Kojetín, Plumlov. Zvolen Fr. Rostislav Reichstädter.

Říšské volby. Volební okres č. 8.: Volí města městečka a obce: Přerov i s žid. obcí, Lipník i s žid. obcí, Fulnek, Kojetín, Tovačov, Hranice i s žid. obcí Kelč, Podštát (Bodenstadt), Drahotuše. Zvolen Dr. Jan Žáček.

Volební okres č. 13.: Volí venkovské obce soud. okr.: Přerov, Kojetín, Holešov. Zvolen Jan Rozkošný.

Část zvláštní.

I. Kojetsko.

(Soudní okres).

Kojetín, okr. ms. po pr. bř. Moravy, s předtím Židovskou ul. má 697 d., 6051 (5605) ob. č., 120 n., farní kostel Nanebevz. bl. P. Marie ze 2. polovice XVII. st., vystaven v renesančním slohu od hr. Fr. Salma, má dvě věže, v nejnovější době zcela obnovený, (far. prý 1059), c. k. okresní soud, c. k. berní úřad, 6ti tř. chlapeckou a ti tř. dívčí školu obecnou a 3tř. měšť. školu pro chlapce a dívky, školní zahradu, zimní školu hospodářskou, průmysl, pokračovací a tř. něm. žid šk., nemocnici, lékárnou, četn. stanici, finanční stráž, poš., telegr. stan., dr. cis. Ferdinanda (Kojetín-Bílsko), Mor.-slez. dr. (Nezamyslice-Přerov) a místní dr. (K.-Tovačov), měst. spořitelnu, rolnickou, občanskou a řemeslnicko-živnost. záložnu, cukrovar, raffinerii cukru, pivovar, sladovny, mlýn. Fid. panství (881 72ha) s dvorem, pivovarem (proměněn ve dvůr), cihelnou, oborou a myslivnou Včelínem Pavlíny kněz. Sándor-Metternichové. Koj. uvádí se poprvé v listinách r. 1280, ač nelze upříti, že je staršího původu (od osob. jm. Kojaty). V XVI. stol. bylo město bratrské. R. 1645 měl u Koj. cis. generál Gallas hlavní ležení; r. 1735 Koj. skoro celý lehl popelem. Jest rodištěm Dr. Bědy Dudíka a Jos. Chytila, mor. zemských dějepisců. - - V cis. museu přírodopysném ve Vídni uložena odtud krásná pazourková sekyrka broušená a ve Frant. museu v Brně dva přeražené meče bronzové z řečiště Hané vyzdvihnuté.

Rozloha 2649 ha 81 a 45 m3.

Annov, osada, 61 d., 466 (352) obyv. Přiškolen a přifařen k Tovačovu. Annov založen okolo r. 1780 na pozemkách panství tovačovského.

Arnoštov (Oplocany), osada familiantská, vznikla na zboží tovačovském, ves, 138 ob. č. Přiškolen k Oplocanům. Arnoštov založil okolo r. 1790 Arnošt hr. Kuenburg, pán na Tovačově.

Cvrčov (viz Tovačov), ves, fara a obec Lobodice, pošta Kojetín, pivovar, lihovar, mlýn, 85 ob. č. Přiškolen k Tovačovu.

Čelčice, ves, byv. panství Tovačov, fara a pošta Klenovice; 90 d. 474 (474) ob. č.; pěstuje se řepa. Škola jednotřídná. Čelčice měly své vlastní pány. První zmínka v dějinách činí se r. 1160, kdy díl Čelčic náležel opatství hradišťskému R. 1201 sluly Těšelčice ale 1373 píší se již Čelčice. R. 1342 měl zde díl Raček, který r. 1348 od Budislava z Čelčic převzal třetinu svobodného dvora v Čelčicích. Osada tato, jsouc rozdělena na více dílů, měnila své majitele velmi často. R. 1490 skoupil všechny díly Ctibor Tovačovský z Cimburka a připojil Čelčice k panství tovačovskému. Rozloha obce 491 ha 74a 67m2.

Dobromělice, Dobromilice psaly se ještě r. 1528 far. městečko; 193 d., 1238 (1247) ob. č. 19 n., kostel Všech Svatých, stř. šk., zámek s kaplí, pošta, nádraží.

Farní hrám Všech Svatých s mnohými oltáři, chrám starší r. 1759 rozšířen. Škola 4tř. a pobočka. Přiškoleny Hradčany na Prostějovsku; záložna, samota Bajajka, dvůr Klamov založený kolem r. 1800, mlýn.

V Dobromělicích stávala tvrz, která za válek českouherských opustla. R. 1280 připomíná se Adam z Dobromělic; r. 1368 Přibík z D. Té doby byl zde již kostel s farou. Od r. 1500-1564 byly majetkem pánů z Ludanic; od r. 1845 městečko. — Hradisko pravěké s broušenými sekyrkami a střepinami. Rozloha 496 ha 51 a 93 m2.

Doloplazy, ves, fara Dobromělice, poš. a nádr. Nezamyslice; 59 d., 403 (402) obyv. č., 32 n., 2tř. šk., cihelna, akc. cukrovar, zámek. Doloplazy mají starožitné jméno; druhých Doloplaz vzpomíná se 1233, těchto později. Ve XIV. století byly zde dva dvory, Od r. 1417 jeden. Ve XIV. století byly Doloplazy rozděleny na více dílů, později byly

majetkem různých šlechtických rodův. R. 1841 vykopán 2 stopy hluboko hrob kameny obložený se zbytky nádob pohřebních.

Rozloha 208ha 6a 27m2.

Dřevnovice, ves; fara a pošta Nezamyslice; 77 d., 443 (451) obyv. č., 4 n., 2tř. škola. Dřevnovice sluly tuším Třebenovice; 1413 píší se Řevnovice i Dřevnovice. Roku 1630 měl je Benedikt Sponner z. Blinsdorfu, který je odkázal svému nejstaršímu synu Janu Václavovi. R. 1728 bylo zde rytířské sídlo, dvůr a palírna. R. 1731 koupil je František Josef svobodný pán Shomm za 31.010 zl. a od té doby zůstaly při Doloplazích.

Rozloha obce 379 ha, 48a 25 m3.

Hruška, far. ves, pošta Nezamyslice; 88 d., 521 (456) obyv. č., kostel sv. Jana Nepomuského z novější doby. Škola 2třídná. Osada tato byla částí panství Kojetského a zove se tak r. 1406; jiné téhož jména osady píší se Hrušky.

Rozloha 448 ha 63a 24 m2.

Chrbov, někdy Chrtovice, osada; poš. Kojetín, fara Lobodice; 22 d., 133 (148) obyv. č. Přiškolen k Lobodicům. Od r. 1327 připomíná se při panství tovačovském. Jméno Chrbov 1696 vyskytuje se v deskách zemských.

Ivaň, ves, fara a pošta Tovačov; 117 d., 666 (644) obyv. č., 2tř. škola, okolo r. 1365 byl zde mlýn, 2 dvory a r. 1700 2 zahrady pro divoké a krotké bažanty. Ivaň za dávna byl rozdělen na více dílů, které náležely různým majitelům. Tyto díly byly skupovány za pánů Tovačovských; r. 1479 koupil Ctibor z Cimburka od Herše z Příluk poslední 2 lány a 2 zahrady za 200 dukátů a od té doby zůstal Ivaň při Tovačově. Ivaň slul původně Ivaň, ale již 1430 píše se z Ejvaně.

Rozloha 729 ha 35 a 10 m2.

Klenovice, městečko, 139 d., 799 (729) obyv. č., far. kostel s v. Bartoloměje, vzpomíná se již r. 1408, 3tř. šk., pošta, záložna a popl. dvůr. Okolo 1400 byly Kl. od majetníků vsi na městečko povýšeny. R. 1560 dostala se fara do rukou kněží protest., 1630 zašla a teprve r. 1681 nově založena. Klenovice píší se 1309 Klinovice, 1371 Klenovice a patří od r. 1491 ku panství tovačovskému. Za války 30leté nejvíce ze všech osad utrpěly, neb ještě r. 1657 byly Klenovice tak pusté, že měly jen 2 domy obydlené a 60 domů pustých, 240 měr pole obdělanych a 2.140 měr pole I. tř. pustých.

Rozloha obce 802 ha 71 a 56m2.

Klopotovice, slují od r. 1213 Klopotovici, ves, fara a pošta Tovačov; 63 d., 319 (354) obyv. č , kaple' sv. Jana z r. 1810, Itř. škola. Okolo r. 1208 daroval markrabě Vladislav klášteru panenskému u sv. Petra v Olomouci ves Klopotovice. Kolem r. 1450 byly pod ochranou pánů Tovačovských a r. 1501 přenechal je král Vladislav Adamovi z Cimburka. Od té doby při panství tovačovském.

Rozloha obce 534 ha 16 a 85 m2. Koválovice u Kojetína, ves, fara Hradištko; 65 d., 327 (322) obyv. č., kaple, Itř. škola. Alod. statek (107'32ha) se zámkem a dvorem Pavlína kn. Metternichové, jež koupil (1819) Klement Václ. L. M. Koválovice vzpomínají se již r. 1131, kdy zde jeden lán polí patřil kostelu olomuckému. Byly lenním statkem biskupův olomuckých. Po opustnutí přejmenovány na Kovalovičky.

Rozloha 176 ha 31 a 77 m2. Koválovice uTištína, ves, fara Tištín, pošta Nezamyslice; 53 d., 262 (251) obyv. č., mlýn, Itř. šk. R. 1348 daroval biskup olomucký Jan žen. klášteru v Pustoměři polovici této vsi. Druhá větší polovice byla majetkem různých vladyk. R. 1406 koupil klášter u Všech Svatých v Olomouci Koválovice a Osičany a přivtělil je ke statku v Nezamyslicích, při němž zůstaly až do polovice minulého století. Rozloha 229 ha 2 a 43 ma.

Křenovice, ves na řece Hané, fara a pošta Kojetín; 118 d., 658 (645) obyv. č., fil. kostel sv. Jana, 2tř. škola, záložna, dvůr. Sluly původně Chřenovice; od r. 1513 píše se z Křenovic. R. 1320 koupil Křenovice biskup Konrád od Závise z Bodenstatu za

34

35

100 kop grošův a jeho nástupce Hynek z Dube daroval je kapitole olomucké. Křenovice jsou rodištěm bratrského biskupa Eliáše a Jana Rozkošného, zemského i říšského poslance a presidenta České hosp. společnosti pro markrabství Moravské, Nad osadou velmi důležité „Hradisko“ s mocnými vrstvami kulturními a hroby žárovými s náramky bronzovými, nástroji kostěnými, železnými noži a j. a zejména pěknou mincí stříbrnou císaře Galby (68-69 po Kr.). Rozloha 900 ha 43 a 5 m².

Lobodice, farní ves, pošta Tovačov; 136 d., 845 (793) obyv. č., far. kostel Neposkvrněného Poč. bl. P. Marie, od obce v druhé polovici předešlého století vystavěn (od r. 1770 lokalie, r. 1860 povýšena na faru). 2tř. šk., mlýn (přeměn, na elektrárnu). Přiškolen Cvrčov. Lobodice je prastará osada; trvalať již r. 1131. V Lobodicích narozen Dr. Rupert Přecechtěl, kněz-malíř a spisovatel, * 1821, f 1897. (Viz jeho životopis od Fr. Bayera ve „Světozoru“.)

Rozloha 724 ha 27 a 5 m².

Měrovice, far. ves, pošta Kojetín; 117 d., 633 (648) obyv. č., far. kostel sv. Bartoloměje ap., z novější doby (v XVI. stol. far.), 2tř. škola, mlékárna, záložna. Měrovice byly částí panství kojetského, s nímž tytéž osudy požívaly. Píší se tak již r. 1406. Nad osadou ke dráze vyoraný r. 1883 popelnice neobyčejné velikosti s drobnými okrasami bronzovými, zůstatky z doby hallštatské.

Rozloha 789 ha 70 a 96 m².

Mořice, ves, fara a pošta Nezamyslice; 88 d., 545 (501) obyv. č., 3 n., fil. chrám sv. Martina bisk., vystaven kdys od O. O. Paulánů jako zámecká kaple, r. 1788 za fil. chrám prohlášen. 2tř. škola, a nadac. panství (526'57ha) se zámkem, dvorem, pivovarem, sladovnou a záložnou, majetek panství arcib. olom. R. 1238 vzpomíná se Předibor z Mořic. Později byly majetkem různých pánů. R. 1633 daroval Max kníže Liechtenštejn a j. manželka Kateřina Mořice klášteru Paulánskému ve Vranově u Brna, při němž zůstaly do r. 1784. Od r. 1784-1812 pod správou zemskou. R. 1812 koupil je Ferdinand Karel, arcivévoda rak.; od r. 1868 patří ku panství arcibiskupův olom.—Ve Frant. museu v Brně chovají 73 cm dlouhý překrásný meč bronzový r. 1824 na poli vykopaný. Rozloha 450 ha 88 a 88 m³. Němčice, píší se r. 1406 Niempczicz, městečko na lev. bř. Hané, 221 d., 1373 (1302) obyv. č., farní kostel sv. Maří Magd., 4tř. škola a pobočka, pošt. a želez. stan. (Brno-Přerov), mlýn, mlékárna, v okolí pěstování koní, záložna. Jsou rodištěm výtečného malíře Martina Chvátala (obyč. psán Guadal), * 28. října 1736, f 11. ledna 1808 v Petrohradě, kdež jako i v Londýně nejvíce jeho obrazů se nachází. Němčice byly vždy částí panství kojetského. V hliníku vykopány nádoby hliněné, bronzové jehlice a náramky. Rozloha 1202 ha 58 a 74 m². Nezamyslice, městečko, 138 d., 1069(960) obyv. č., 87 n., far. kostel sv. Václava kr. a m., 3tř. škola obec., přiškoleny Těšice. Klášter milosrd. sester se 6tř. něm. soukr. školou, pošta, telegraf, telefon, želez. stan. (Brno-Přerov a Nezamyslice-Šternberk), parní mlýn, mlékárna, zemědělství. R. 1276 píše se Budi-slav z Nezamyslic. R. 1276 byly majetkem Budislava; od r. 1353 patřily bratrům Janu a Drslavovi z Kravař; ku konci XVI. století byly majetkem kláštera

36

u Všech Svatých v Olomouci, při němž zůstaly. Ne-zamyslice jsou pravěké pohřebiště. Uprostřed polí kopeček, který má velikou podobnost s jihoruskými kurgany.

Rozloha 574 ha 23 a 15 m². Obědkovice, ves; fara a pošta Klenovice; 79 d., 373 (375) obyv. č., Itř. škola. R. 1160, 1263 a 1275 sluly Obidkovic. Osada tato již ve XII. století byla jako část panství kláštera hradištského. Za války SOleté byla úplně zničena.

Rozloha 258 ha 56 a 91 m³.

Oplocany, sluly tak již od r. 1297, ves, fara j a pošta Tovačov, 89 d.. 579 (568) obyv. č., 3 n., 2tř. škola a popi. dvůr. R. 1131 náležel zde jeden lán hl. olomuckému kostelu. Brzy na,;to připomínají se s Tovačovem jako zboží královské. Roku 1297 král Václav II. daroval faráři tovačovskému Jakubovi mark-rabský dvůr v Oplocanech. Od r. 1327 byly částí panství tovačovského. Mimo to byl zde ještě* svobodný dvůr, který okolo r. 1437 náležel Christophoru z Oplocan.

Rozloha obce 547 ha 74.a 59 m3.

Osičany, jako Topolany od topole, tak mají . Osičany jméno od osiky, ves, fara Pačlavice, pošta Nezamyslice; 44 d., 204 (218) obyv. č. a část obce Okluky. Přiškoleny k Pačlavicům na Kroměřížsku. R. 1365 byly připojeny ke Koválovicím a píše se Osschiczan t, j. Osičany. R. 1397 prodal Jan DupníJí zdejší tvrz, dvůr, pivovar Benediktu z Tlustomast; r. 1492 přepustili Tobiáš a Benedikt z Boskovic Tobiáši z Obran Osičany se dvorem, kterýž je pak přepustil klášteru u Všech Svatých v Olomouci. Rozloha 214 ha 40 a 94 m-'.
37

Pavlovice, farní ves u Nezamyslic; 83 d., 381 (386) obyv. č., far. kostel sv. Ondřeje ap., r. 1727 vystaven od tištínského faráře M. Bočka (v XVI. stol. far.), 2tř. škola, přiškol. Srbce, pošta. Pavlovice připomínají se r. 1320 jako majetek Stonara z Lobodic. Později jmenují se r. 1355. R. 1466 náležely Protiv-covi ze Zástřizlí, který je připojil k panství mořic-kému. Na „Mezihoří" vyorána ohromná nádoba se dvěma popelníčkami uvnitř. Bohužel, nález ten nevědomcem zničen.

Rozloha 521 ha 5 a 76 m3.

Pivín (černé městečko), 159 d., 736 (700) obyv. č., far. kostel sv. Jiří místo starého v r. 1712-16 od kláštera na Hradisku vystaven; kolem r. 1550 byla zdejší fara osazena kněžími bratrskými. 2tř. škola, pošta a želez. zast. na .trati Nezamyslice-Šternberk; samota Kandia, mlékárna. R. 1657 byl zde postaven nový.dvůr, kterýž r. 1785 byl rozparcelován. R. 1358 mluví se o Pivíně a Kralicích. R. 1360 náležel Pivín Janu z Boskovic; kolem r. 1459 vzpomíná se Jeroným z Pivína, ale kolem r. 1460 byl Pivín s panstvím otaslavským spojen. R. 1503 také část této osady náležela ku panství tovačovskému.

Rozloha 865 ha l a 84 m2.

Poličky, ves, fara a pošta Dobromělice; 36 d., 180 (176) obyv. č. Přiškoleny k Doloplazům. Vesnice tato náležela r. 1345 Niklasovi. Kolem n 1350 zdejší dvůr měl Čeněk z Políček, jehož synové Čeněk a Ondřej tento dvůr s dvěma lány a dvěma dvorci prodali r. 1371 Ješkovi z Trpenovic. Dědic tohoto Herš z Trpenovic prodal kolem r. 1390 Niklasovi z Chu-dobína svůj majetek. Poličky 1406-1437 sluly Půlíce, 1530 Puličky a odtud Poličky. Po válkách husitských

38

39

staly se částí panství vicoměřského a od r. 1732 ko-jetského.

Rozloha obce 83 ha 17 a 61 ms.

Polkovice, ves, pošta Kojetín, fara Klenovice; 124 d., 672 (638) oby v. č., 2tř. škola, zámek s kaplí, dvůr, záložna. R. 1350 odstoupil Golda z Polkovic svůj majetek své manželce Kateřině a r. 1358 dal připsati Volfelovi z Vřesovic v Polkovicích svobodný dvůr se šesti lány, mlýn a tři dvorce. R. 1365 prodal tento majetek Heinrich z Prus kapitule v Olomouci.

Rozloha 706 ha 14 a 90 m2.

Popůvky, ves, fara a pošta Kojetín; 45 d., 249 (242) oby v. č., kaple, Itř. škola, cihelna. R. 1280 sluly Popovice; po opustnutí v XV. věku Popůvky. R. 1471 prodal tuto ves Christof z Popovic bratřím Václavu a Janu z Pačlavic; r. 1594 koupil je Heralt z Kunštátu a připojil ku panství kojetskému.

Rozloha 286 ha 94 a 53 m2.

Rakodavy, ves při řece Moravě, fara Dub, pošta Tovačov; 60 d., 331 (313) obyv. č., 5. n.,

popi. dvůr. Přiškol. k Nenakonicům na Olomucku. Rakodav vzpomíná se r. 1349. R. 1360 náležela v Rakodavech tvrz, půl dvora, mlýn, krčma, zahrada ovocná a některé pozemky Tysoldu z Rakodav, který r. 1368 tento svůj majetek Benediktu z Víčková přepustil. Ale ten již r. 1370 všechno prodal Ondřeji z Krásna od kteréhož brzy na to koupil celou ves Ctibor To-vačovský z Cimburka.

Rozloha obce 140 ha 90 a 7ma. Srbce, ves, fara a pošta Pavlovice u Nezam.; 27 d., 177 (173) obyv. č. Přiškoleny k Pavlovicům u Nezam. R. 1131 psaly se S.rbcí, ze Srbec. V ději-

nách činí se zmínka o této osadě r. 1307, kdy Srbce své vlastní pány měly. Ku konci XV. věku byly spo-Hny s panstvím mořickým. V Srbcích se narodil J. M. Hakalář-Srbecký, farář a spisovatel v Angernu (Con-íru) a Ant. Příbyl, farář a spisovatel v Rožnově p. R.

Rozloha 159 ha 17 a 32 m2.

Strerovice, též Skalka, ves, fara Pivín, pošta Klenovice; 75 d., 277 (262) obyv. č., kaple a Itř. škola. Osada tato familiantská povstala r. 1785 na pozemcích rozparcelovaného dvora Pivínského zvaného „Skalka“. Jméno má po c. k. radovi Strerovicovi.

Stříbrnice, ves, fara Vrchoslavice, pošta Mě-rovice; 48 d., 254 (236) obyv. č. Škola Itř., kaple. Osada tato náležela povždy k .panství kojetskému a jest ji rozeznávati od druhých Stříbrnic u Buchlova; jedněch vzpomíná se již r. 1131.

Rozloha 226 ha 74 a 66 m2.

Tištín, městečko, pošta Nezamyslice; 163 d., 721 obyv. č., krásný farní kostel sv. Petra a Pavla z r. 1710-19; vlastním a dobrodinců nákladem vystavěl jej zdejší farář Mat. Boček, 2tř. šk., mlékárna, rol. lihovar, dva mlýny, občanská záložna. Tištín od r. 1327, kdy byl ještě vesnicí, až do r. 1447 slul Těštín. Tištín již před r. 1360 jako městečko se připomíná. R. 1418 byly zde dva mlýny, lázně a 4 krčmy. Tištín náležel různým pánům. Ku konci XV. stol. stal se částí panství mořického.

Rozloha 825 ha 44 a 62 m3.

Těšice, ves, fara a pošta Nezamyslice; 45 d., 200 (195) obyv. č., popi. dvůr. Přiškoleny k Neza-myslicům. Těšic vzpomíná se r. 1355. Ve XIV. a XV. století býval zde dvůr, který již dávno zanikl. R. 1371

40

a 1783 měl zde majetek Otánek Kosa. Později byla osada tato majetkem různých pánův. Od polovice/ XVIII. století byly částí panství doloplazského. Rozloha 159 ha 60 a 94 m2. Tovačov, město na Hané nad pr. břehem Moravy; má 337 d., 2458 obyv., a to 2385 č., 40 něm., 2332 kat. a 119 židů. K obci náleží též osada Annov (61 d., 466 (352) obyv.) a samota Cvrčov (3 d., 85 (41) obyv.). V T-ě jest fara, šk. měšť. a 5tř. obec., 3 poboč. (zahrada), pošta, stan. míst. dr. Kojetín -T., od r. 1864 Občanská zál., a od r. 1889 Měst. spořitelna; pak Obč. běs. kromě několika jiných spolků. Nejznamenitější budova jest zámek, dříve tvrz, s vysokou věží (zv. „formosa“), kterou původně r. 1492 dostavěl Ctibor Tovačovský z Cimburka; po požáru r. 1783, kterým T. z největší části lehl popelem, byla věž pokryta prozatímně nízkou střechou; nynější máj. velkostatku ryt. z Outmanů dal ji znovu opatřiti vysokým hrotem nad cibulovitou bání. Kromě této vysoké jest tu ještě nad bránau zámeckou nižší věž. Celý zámek byl nedávno obnoven; je v něm kaple • z r. 1612 s freskami. Bohatý zámecký archiv byl za posledních let uspořádán V. Houdkem. Na náměstí stojí pěkná, nedávno obnovená radnice, před ní kašna se sochou sv. Václava z r. 1694. Farní kostel s v. Václava vystavěn byl r. 1786, r. 1793 vysvěcen. Oltární obrazy . jsou z r. 1794 od Kindermanna, jiné od Lichta. Na hřbitově stojí filiální kostel sv. Jiří z r. 1752. Stojí na místě dřevěného kostelíka, o kterém se již r. 1297 praví, že tam stál od starodávna. V tamním špitále (chudobinci) je kaple sv. Jáchyma a sv. Anny z r. 1633. Fara byla v T. již dávno před r. 1297, kdy se poprvé připomíná. Vedle fary, vystavěné r. 1812 stojí stará

škola, rodný to dům skladatele Forchtgotta-Tovačovského; nyní jsou školy v nové, velké budově / r. 1890. U silnice k Olomouci stojí kamenný pomník rakouských vojáků, padlých zde v bitvě za pruské války r. 1866. V osadě Annově je cukrovar od nynějšího statkáře postavený, ve Cvrčově starý panský pivovar. První z listin známi držitelé T-a jsou Vok a Pomněn (1203). R. 1321 nazývá se poprye městem. Od r. 1349 do 1502 byl majetkem pánů z Cimburka, z nichž, nejznamenitější byli Ctibor (1385-92 nejv. komorník čudy brněnské), Jan (1438-60 zemský hejtman moravský), který nad branami a fortanou Starého města Tovačovského vystavěl 3 věže a na Novém městě 7 věží; konečně slavný Ctibor Tovačovský (od r. 1469 zemský hejtman moravský), spisovatel památné „Knihy Tovačovské“, za něhož T. stal se střediskem politického života moravského. Ctibor zvelebil znamenitě sídlo své: zámek opatřil vysokou věží, okolo města Starého i Nového vystavěl valy a zdi a vymohl městu čtyři jarmarky. Za něho arci T. také značně trpěl válkami mezi Jiřím Poděbradským a Ma-tiášem Korvínem. Od r. 1503 do r. 1597 T. náležel pánům z Pernštejna; byli to v Vilém, Jan, Vratislav a opět Jan, který jej prodal Štěpánovi Illésházymu, tento pak Vejkartovi a Karlovi hrab. ze Salmu, v jejichž rodě zvůstal do r. 1715. Za války 30leté T. byl dobyt od Švédů. R. 1715 přešel v majetek pánů z Petržvaldu a r. 1763 v majetek hrabat z Kuenburgu; poslední z těchto, František hr. z K., prodal panství T. (3502'31 ha půdy se zámkem, dvorem, cukrovarem a pilou) r. 1887 nynějšímu majetníku Davidu ryt. z Gutmanů. Dle Dra. Wankla jest zámek tovačovský vystaven na pravěkém hradisku, jak stopy valův ukazují. V lesíku „Náklo“ dle pověsti propadl prý se za-

42

mek s domy. Zjištěné naleziště jest v hliníku nad Hradeckým rybníkem. Místy objevují se jámy s popelem, uhlím, střepinami a celými nádobami kamennými i bronzovými nástroji, přesleny, závažími ku stavu tkalcovskému, kostmi zvířat domácích i divokých a j. - - V T. nar. Ant. Gorlich, c. k. vrch. pošt. kontrolor v Přerově, znamenitý spisovatel a filolog. Rozloha 2255 ha 34 a 66 m³. Tvorovice Nové, ves, fara a pošta Klenovice; 23 d., 112 (95) obyv. č. Přiškol, k Starým Tvorovicům. Tvorovice Staré, ves, fara Klenovice; 76 d., 362 (342) obyv. č., 2tř. šk., mlékárna, přifařeny do Klenovic. Sulík z Tvorovic prodal r. 1370 v Tvorovicích svobodný dvůr s jedním polem a jeden lán. Bývalý panský dvůr byl r. 1785 rozparcelován a na pozemcích jeho povstala nová část osady s názvem Nové Tvorovice (původně 19 familiantů).

Uhřičice, ves, fara a pošta Kojetín; 100 d., 651 (654) obyv. č., 2tř. šk., spořit, a založ. spolek, mlýn. R. 1174 daroval jje vojvoda Oldřich hlavnímu kostelu v Olomouci, což r. 1176 kníže český Soběslav potvrdil. Sluly tehdy Ugricice. Zdejší mlýn připomíná se již 1277. R. 1819 vyhořela celá vesnice. Rozloha 918 ha 40 a 69 m³. Unčice, ves, fara a pošta Pavlovice u Neza-myslic; 36 d., 192 (156) obyv. č. a deskový statek arcibiskupství olomuckého. Přiškoleny k Pavlovicům u Nezamyslic. V lét. 1554 — 1564 byly pustý. Unčice vznikly r. 1785 na pozemcích panských při dvoře náležejícím panství mořickému.

Ves Dlouhá, pošta Němčice u Nezamyslic; 81 d., 386 obyv. č. Přiškoleny k Vrchoslavicům; je

/de mlýn. Osada tato tvoří s Vrchoslavicemi jednu obec. Bývala zde tvrz a dvůr. Dějiny osady této jsou společný s Vrchoslavicemi, s nimiž jedno panství tvořila.

Věrovany, ves, fara a pošta Tovačov; 136 d., 817 (850) ob. č., 6 n., kaple, 2tř. škola, mlýn, popi. dvůr a myslivna Trní, bývaly zde lázně velmi proslavené, do nichž i pánové z Pernštejna dojížděli. U vsi na kopečku, bývalém ostrově v rybníku, dal okolo r. 1690 Ferdinand Julius hrabě Salm, pán na Tovačově, postaviti dvě kaple na poděkování, že panství tovačovské od moru bylo ušetřeno. Kaple ku cti sv. Františka Xav. stojí posud - - z druhé, ku cti svatého Antonína Paduanského, zůstaly toliko zbytky. Roku 1203 byly majetkem Voka z Tovačova, r.

1275 připomíná se Lutmíro de Wyrovan. R. 1358 puštěno" panu Ctiborovi, řečenému Kazkovi z Cimburka a na Tovačově, mimo panství tovačovské také ves Věrovany s mlýnem přede vsí. A odtud při Tovačově zůstaly. R. 1892 u cesty k silnici dubsko-tovačovské objeveno pohřebiště popelnicové s bronzovými drobotinami, Jihov. od osady na malém svahu zbytky pravěké osady. Rovněž pahrbek s kaplí pod osadou má Dr. Wankel za zbytek z pravěkého hradiště; střepin 2 nádob pravěkých nalezeno tam hojnost. - - Věrovany -jsou rodištěm Otakara Bystřiny (Dra. Ferd. Dostála, advokáta v Nov. Jičíně), znamenitého humoristy a spisovatele (Hanácké figurky, Na vsi, Hanácká legenda).

Rozloha obce 1178 ha 67 a 01 m2.

Vicoměřice, ves, fara a pošta Nezamyslice; 77 d., 476 (457) obyv. č., kaple sv. Floriána. Svět. statek se zámkem a dvorem drží Pavlína kněžna Metternichová-Sándorová. Škola dvojtřídní. Vicoměřice trvaly r. 1318 a psaly se Věceměřice. Bývalá tvrz stávala tam, kde nyní je zámek. Při tvrzi byl dvůr, mlýn a obora. R. 1460 byla tvrz uherským vojskem vypálena a rozbořena a teprv r. 1558 znovu postavena. Kolem r. 1730 postaven zámek, při němž také pivovar, palírna, sušárna, sladovna a ovčína Vicoměřice patřily domácí vladyské rodině z Vicoměřic. Některé části patřily také jiným pánům. Od r. 1593-1604 pánům z Žerotína, od r. 1604-1732 rytířům Žalkovským ze Žal-kovic. R. 1732 koupila je Marie Elisabetha, vévodkyně Šlezvik-Holštýnská a od té doby jsou části panství kojetského. R. 1816 vyorány poblíž bronzové náramky a jehlice.

Rozloha obce 335ha 08 a 40m'. Vičice (Vitčice), ves, fara Vrchoslavice, pošta Pavlovice u Nezamyslic; 79 d., 389 (415) obyv. č., Itř. škola a spořitel, a založ, spolek, bývalý panský dvůr byl r. 1785 rozparcelován mezi 42 familianty. Osada tato uvádí se v dějinách r. 1352. R. 1353 psaly se Vidšice. Náležela různým pánům, až r. 1466 připojil ji Protiveč ze Zástřizlí ku panství mořickému. Rozloha 459 ha 56 a 97 ma. Vrchoslavice, ves, fara, pošta Němčice u Nezamyslic; 81 d., 386 (573) obyv. č., farní kostel sv. Mikuláše, velmi starý, 2tř. škola a popi. dvůr. Kolem r. 1350 byla ve Vrchoslavicích tvrz, fara, dvůr, mlýn a les a byly rozděleny na dvě části. Polovice jedné byl majetníkem Jaroš z Drahotuš. Brzy na to obě polovice spojili páni z Kravař. Později byly majetkem různých pánů, až počátkem XVII. století připojeny byly ku panství dřínovskému, při němž zůstaly. Velmi důležité osadiště i hřbitov z dob pohanských. Dosud objeven větší počet nádob s popelem i milodary bronzovými i železnými, jehlice, šipky, kroužky, dýka,

nožík a pod., zlomky i celé nástroje kamenné a mnoho jiných zajímavých památek.

Rozloha 338 ha 12 a 87 m2.

II. Přerovsko. (Soudní okres).

Přerov, průmyslové a obchodní (dříve královské) město na obou březích řeky Bečvy, nejdůležitější křižovatka železničních tratí Vídeň-Krakov, Krakov-Vídeň, Olomouc-P.aBrno-P.,mál400d.,17.005obyv.č.(r,1900). P. záleží z Horního a Dolního města; mezi stavbami vyniká: farní chrám sv. Vavřince (ze XIV. stol. kaple, která náležela mansionářům v Praze); kostel sv. Michala v předměstí Šířavě, snad nejstarší chrám v P.; kaple sv. Jíří na Horním nám., která dříve slula královskou kaplí. V Horním městě je znamenitý zámek, který pochází sice z doby starší, ale na velikém díle byl obnoven; starožitná radnice vyhořela r. 1868; stát. vyš. gymnasium; dům úvěrního spolku záložny; měšť. škola chlap, a dívčí; I. a II. obec. škola chlapec., obec. škola dívčí a klášterní obec. a měšť. škola dívčí., něm. škola obec., židov. škola obec.; hlavní nádraží (ročně přes 60.000 vlaků). Památné desky Komenského a Jana Blahoslava na radnici, pomník Komenského r. 1874 postavený. Špitál nadal r. 1511, 1512 a 1526 Vilém z Pernštejna. P. jest sídlem okr. hejtmanství a okr. soudu, stanice, pošty (2 úřady, na nádraží a v městě), telegrafu, telefonu, 2 četn. stanice, má stát. vyš. gymnasium, div. učit. ústav, zem. hosp. školu, stroj, a obch. školu, klášter a ústav škol. sester, 1 cukrovar, 2 pivovary se sladovnamy a je důležité středisko výroby hospodářských strojů na Moravě (vůbec je zde

přes 30 továren a větších závodů průmyslových). - P. náleží k nejstarším osadám Moravy a hrad P. byl již v XI. století jako Olomouc, Znojmo a Brno střediskem zvláštního úkrají a sídlem arcijáhenství. R. 1051 vévoda Břetislav ustanovil, aby P. kostelu staroboleslavskému odváděl ročně po jedné hřivně stříbra i a dvou volec; r. 1086 král Vratislav vykázal klášteru opatovskému důchody devátého týdenního trhu v Přerově na návalu tatarského roku 1241 byl P. úplně zničen; král Přemysl II. obnovil město r. 1256 uděliv mu mezi jinými výsadami právo, kterého užíval Olomouc. Jako při jiných zeměpanských městech vyvinulo se také při P. podhradí (nynější Dolní město), ve kterém řemeslníci a rolní těhaři se usazovali; toto podhradí dali markrabí Jan r. 1350 opevniti. V závětu z r. 137VJ markrabí Jan odkázal je druhorozenci svému Prokopovi Po bitvě u Tachova r. 1427 houf Táborů vrazil na Moravu, dobyl města P., drancoval je a od té doby zůstal P. důležitým sídlem Husitů na vých. Moravě. P-em tenkráté vládl Vok ze Sovince, který, když Basilejskými kompaktáty nastalo v Čechách utišení, od markrabí Albrechta na milost vzat byl. Městu dovolil Albrecht, aby si mohlo voliti kněze pod obojí. Král Ladislav zastavil Přerov Janovi z Cimburka, jehožto~syn Ctibor právo zástavní r. 1470 postoupil Albrechtu Kostkovi, tento pak r. 1475 Vilému z Pernštejna, kterému králové Matyáš a Vladislav Přerov s hradem i veškerým panstvím za peníze zástavní odevzdali v dědičný majetek. Páni z Pernštejna udíleli P-u mnoho výsad, kterými město zkvétalo. Hned první držitel toho rodu postaral se, aby okolí zámku bylo osazeno. Již r. 1479 prohlásil Vilém z Pernštejna, že kdo by se na „kopci“ osadil, na 10 let ode všech daní a dávek bude osvobozen; po 10 letech pak že platiti se má z větších domů po 8|groších, a z menších, co se zvláště ustanoví. Výsadami a úlevami, kterých páni z Pernštejna městu dopřáli, město zkvétalo rychle a blahobyt se rozmnožil tak, že město jsouc pamětlivo, že dříve bylo zeměpanským, r. 1596 od Jana z Pernštejna celé panství odkoupilo; avšak tím, že se stalo poddaným, pozbylo práva vložití statek do zemských desek a bylo tudíž nuceno prodati panství se ztrátou ještě téhož roku Bedřichu ze Žerotína. Také Žerotínové přáli městu, obzvláště slavný Karel, který r. 1598 v panství Přerova se u vázalv. Ale přišly na město no ve pohromy. R. 1642 dobyli ho Švédové (vyjma hrad silně opevněný), kteří je i všechna předměstí vyplnili a vypálili; sotva město z rumů bylo povstalo, lehlo r. 1664 opět popelem; r. 1717 město pozbylo morem téměř více než polovici obyvatelstva. Když pak v r. 1762, 1764, 1766, 1767, 1774, 1781, 1800, 1808, 1828 a zvláště r. 1830 a r. 1868 hrozným požárem bylo navštíveno, zasazena byla blahobytu jeho veliká rána, ze které jen moudrým hospodařením se ponenáhlu zotavovalo. Přerov náležel k hlavním sídlům Jednoty bratrské. Jednota ujala se tam hned na počátcích svých, což viděti z toho, že tam bratr Eliáš z Chřenovic (1503) a Tomáš z Přelouče (1517) umřeli, kteří na první bratrské synodě ve Lhotě r. 1467 zvoleni byli za starší Jednoty. V P-ě měla jednota často synody, tak r. 1549, 1550, 1553, 1556, 1561, 1562, 1563, 1567, 1572, 1577, 1591 a 1594. Bratří koupili s povolením Vratislava z Pernštejna od soukeníka Jana Malečka dům nad Bečvou ležící a zřídili z něho sbor, který r. 1555 dotčeným Vratislavem postaven byl pod právo a svobodu zadusí a osvobozen ode všech dávek k panství a k obci; poněvadž sbor ten založen byl ne nákladem obecním, nýbrž soukromým členů Jednoty, rozkázáno, aby od Jednoty nikdy odcizen nebyl, nýbrž zůstaven byl olomuckému. Bochoř jest rodištěm MUDra. Františka Skácelíka, byv. starosty města Přerova a I. městského a nádr. lékaře v Přerově. Rozloha obce 1004 ha 77 a. Brodek, ves, stanice dráhy mezi Olomoucem a Přerovem, pošta, telegr. a četn. stanice; 193 d., 1202] (953) obyv. č., Střední škola, fara Citov, akc. cukrovar, 1 sladovna, mlékárna, chemická továrna, strojírna, mydlárna, záložna. Kostel sv. Jana Křtitele postaven i r. 1893. Pěstuje se zde mnoho chmele. Brodek má jméno od brodu na řece Olešnici; přes něj vedla obJ chodní silnice, která se již v r. 1086 vzpomíná. Měl své vlastní pány. Od r. 1290 při Citově, s nímž patřil řádu dominikánek u sv. Kateřiny v Olomouci, r. 1364 se jmenuje jakožto zboží těchto panen. Bývalý dvůrj byl koncern

XVII. stol. rozparcelován a proměněn v usedlosti familiantské.

Rozloha obce 701 ha 6 a 18 m2. Buk, ves, zdá se, že jest osadou novější, aleí 1412 trvá; pošta a fara Velké Prosenice; 46 d., 401 (404) obyv. č. Přiškolen k Radvanicům na Hra-nicku, pěstuje se zde chmel. Nejnověji povolena Buku dvojtřídní škola pro Buk a Sobíšky. Buk měl své pány. Po staré tvrzi není památky. R. 1275 uvádí se Vlk z Buku, r. 1349 Ulřich z Buku atd. R. 1389 také část Buku měl Ladislav z Kravař; r. 1446 daroval Boček z Pozořic na Drahotuších celou ves Buk Závi-šovi z Kunčic; r. 1497 přešla v držení Viléma z Pernštejna. Od r. 1557 s Veselíčkem a později připojena byla ku panství roketskému. Má póz. scelované. Rozloha obce 378 ha 34 a 63 m2. Císařov, jméno jeho německé; mělo býti Kaisers-fuhm, ale ujalo se konečně Kaiserswerth, což znamená

51

„císařův ostrov“; ves na Bečvě, ^a Crtoy posta

Brodek; 361 (358) obyv. ^r^TO^OMiSS mlékárna. Císařov založen byl r. ^{TMj} na POze^{TM}clct1 zrušeného konventu sester domin kanek u sv. Katí ny v Olomouci (1772). V měs. říjnu 1785 byly pozemky ku dvoru citovskému nalezla ve výměře

v vyu ádue jméne josefslust. Do

konce r 1786 byly všechny díly rozprodány a o 46 n in 71 a 2 dflv DO 20 zl První osadníci byh : Martin BacTu^a rychtář zyeSvisedlic, koupil & 5, Matěj Melkus, mlynář z Citová č. 50 a Matouš Korbel z Citová č 9 a 27 Noví osadníci dostali své pozemky v dědictví mohouce je s povolením vrchnosti prodati anebo zamění nekonali výrobo* Ku každé usedlost náleželo něco přes 20 měřic pole a platilo se z kazden čís. asi 25 zl. a sypala rýž a ječí Rozloha obce 278ha 16 a 1 m2. Citov farní ves na řece Moravě, posta Brodek ; 0.1 H NIQ Í560V obvv č., fara, 2tndní škola, mlýn, jeden' z nejSh na Mor. Zámek postaven r. 1765. Farn" chrám sv. Jiří obnovený r. 735 později rozšířen. Cítov jméno od osobního staročeského Čita uvádí se r 1220 kdy ještě své vlastní pany mel. Tehdy bydlel na zdejší tvrzi Přebor z Citová. Později vzpomíná se fétosSré osady r. 1283. R. 1290 koupil řád domini-ktek u sv Kateřiny v Olomouci Citov a Brodek který je držel až do svého zrušení r. 1782 Od r. 1782 až 1827 pod správou zemskou a r. 1827 byl prodán f s Brodkem a Císařovem Janu a Františku Pausper, tlfim z Drachenthalu za 79.570 zl.

Rozloha obce 357 ha 54 a 22 m».

i

l

52

Cechy, ves při Bystřici, fara a škola Domaželice, pošta^ Moštěnice; 65 d., 441 obyv. č., mlýn, dvůr. Ves Cechy nemá názvu od ^osoby řečené Čech, nýbrž proto, že byla bydlikeni Čechů, kteří ve starožitné době zde se usadili. Tímto ^způsobem vykládá se i původ sousedních Prus.*) Čechy poprvé se vzpomínají r. 1358, 1371, kdy měly své vlastní pány i svou tvrzi; r. 1599 byly připojeny k panství domaželskému a r. 1692 i s Domaželici k panství dřevohostskému. Jsou tu dva panské dvory: jeden v osadě, druhý v poli nad osadou zvaný Marianov.

Rozloha obce 453 ha 70 a 43 m3.

Čekyň, trvala od r. 1347, ves u Přerova, fara Předmostí, pošta Předmostí; 86 d., 543 (515) obyv. č., 2třídní škola, kaple sv. Jana a Pavla, stará tvrzi, dvůr, mlýn, pivovar do r. 1866, na blízku budova, kde bývala továrna na sukno, myslivna. Jméno má od osobního Čeká. Měla své vlastní pány, kteří sídlili na tvrzi. Nynější tvrzi postavil Tas Podstatský z Prusinovic r. 1618. R. 1368 náležela bratřím Zdeňkovi a Protinovi z Čekyně, ^r. 1376 Herš a Divá se připomínají, r. 1412 seděl na Čekyni Doman, r. 1447 Mukař z Kokor. Brzy na to byla majetkem pánů z Vrchlábí a r. 1581 prodal Ignác z vPosadova hrad, dvůr a dědinu Čekyň s pivovarem, Žeravice, Penčičky, Lhotu a Lhotku Tasovi Podstatskému z Prusinovic. Od r.

1662 měl zdejší panství Jindřich Brabanský z Chobřan, od r. 1681 Jan Bapt. Miniati sv. p. z Campoli, brzy na to patřilo ku panství přerovskému. Od r. 1801 měl ji Antonín svob. pán Braid a nyní náleží Jos. svob. pánu z Eichhoffu. V Č. nar. přer. továrníci J. Calábek a Ant. Kratochvil.

Rozloha obce 410 ha 97 a 39 m².

*) V. Brandl, Obzor 1885.

Dluhonice, ves při řece Bečvě, pošta Přerov, fara Předmostí; 81 d., 439 (444) obyv. č., Itřídni škola, mlýn „Libasvár“. Původně Dlugonice od osobního jména Dlugon, tvořily s Nenakonicemi u Tovačova jedno panství probošta kapitolního. Osada tato patřila již r. 1131 pode jménem „Dilgonici“ (Dlhonec) ku přerovskému kollegiatnímu kostelu. R. 1783 byl zdejší dvůr rozparcelován. Rodiště Jak. Krátkého, zaklad, firmy J. Krátký, továrníka strojů hospodářských v Přerově. Rozloha obce 454 ha 23 a 55 m². Dobřčice ves, fara a pošta H. Moštěnice ; 48 d., 286 (273) obyv. č., Itřídni škola, starý mlýn, před několika lety zaniklý. Z Dobřčic pocházela stará rytířská rodina Říkovských z Dobřčic, která měla ve znaku modrý štít, v němž obrněná ruka drží tři palcáty. Znak tento zachoval se na soše sv. Jana u H. Moštěnice, kterou Jan Václav Říkovský z Dobřčic svým nákladem r. 1711 postaviti dal. Tvrz v Dobřčicích stávala na místě nynějšího hostince. První zmínka činí se r. 1349 a 1358, kdy seděl na tvrzi v Dobřčicích Racek z Dobřčic, r. 1365 Luděk z Dobřčic, r. 1366 Jakub z Dobřčic, r. 1381 Vít, r. 1412 Jakub. Po válkách husitských nabyli jich zdejší vladkové Věžek a Přestavlk, kdež se na tvrzi usadili. Odtud dějiny společné s Přestavlkou. Rozloha obce 219 ha 48 a 72 m³. Domaželice sluly jistotně Domažilice, farní ves, pošta Dřevohostice; 74 d., 489 obyv. č., 4 n.; kostel sv. Jakuba Většího, 3třídni škola, lihovar, dvůr. Přiškol. Čechy a Lišná na Holešovsku. Při silnici do Dřevo-hostic stojí panský dvůr, kde v r. 1850 1868 býval cukrovar. Současně s cukrovarem zanikl i pivovar, který tu již r. 1592 se připomíná. Zdejší kostel uvádí se v listinách již r. 1371 — nynější postaven byl již

!

56

Lapač, osada, fara a pošta Kokory; 14 d., 61 ob. č. (1890). Přiškolen k Žeravicům. -Na blízku lom vápence. Lapač založen r. 1772 od Arnošta svob. pána Petráše, který zavedl na Přerovsku pěstění zemáků. Založen byl na 4 vrchnostenských lánech při hostinci zvaném „Lapač“. Ještě r. 1834 bylo zde toliko 7 domů, 44 oby v. a 10 krav.

Lejsky (Lísky), sluly 1349 Lysky; r. 1508 píše se v Lejskách; ves, pošta a fara Předmostí; 38 d., 244 (236) obyv. č., válcový mlýn proměněn v elektrárnu. Přiškoleny k Předmostí. Tato vesnice patřila před r. 1207 olomuckému kostelu. Později měla své vlastní pány vladky z Lísek. Roku 1407 uvádějí se dcery Mikuláše z Lísek, Kateřina a Gertruda, které svůj majetek 12 lánů, 2 krčmy, 2 dvorce, 2 mlýny a j prodaly Jindřichovi z Lísek. R. 1417 držel Lísky Jar z Kokor a r. 1498 prodali je bratři Vilém a Kunc z Vrchlabí na Čekyni Vilému z Pernštejna - - odtud při Přerově. Rozloha obce 224 ha 27 a 09 m³.

Lhota Malá, ves, fara a pošta Kokory; 18 d., 109 (114) obyv. č., kaple a samota Nový Dvůr. Přiškoleny k Žeravicům. R. 1355 odkázal Hřivín z Lipan své manželce Ludce 80 kop na Lipanech a Lhotce a r. 1359 připsal Lutoldus z Pavlovic své manželce Markétě na Pavlovicích a Lhotce 14 kop. Lhotka r., 1376 slula Řivínova, 1447 Hřivínova. V XV. století patřila k Žeravicům. Rozloha obce 183 ha 44 a 76 m⁻.

Lhota Záběštní. Přívlastek této osady vyskytuje se již 1447; r. 1587 sluje „Záběšná Lhota“; dříve Zábíštní, jméno dosud nevysvětlitelné. Pošta Prosen., fara Penčice; 54 d., 265 (245) obyv. č., 3 n., kaple Nanebevzetí P. Marie, mlýn Best, pěstují zde chmel. Přišk. k Penčicům. Připomíná se až r. 1447, kdy patřila

57

ku Čekyni. R. 1660 koupila jí Eva Haltšnovská, r. 1691 Anna sv. paní Woltšinská, 1699 Marie Terezie, vovdovělá hr. z Windischgrätzů za 7000 zl.- odtud při Čekyni. Panský dvůr byl

r. 1781 rozparc. a rozprodán mezi 8 .dominikál., kterýmž také budova k obývání přenechána. Rozloha obce 148 ha 24 a 22 m². Lověšice, ves, fara a pošta H. Moštěnice; 59 d., 469 (327) obyv. č., 2třídní škola. Lověšice mají jméno od osobního Lověk. Ves prastará, měla své vlastní pány, ale již ve XII. věku připadla kostelu olomuckému. R. 1446 na zdejší tvrzi seděl Jan z Prus, který též z Lověšic se psal. Později spojena s Moštěnicí v jedno panství. V Lověšicích se nar. J. Bartocha, ředitel č. gymnasia v Uh. Hradišti a spisovatel. Rozloha obce 235 ha 30 a 42 m². Luková, ves, fara a pošta Kokory; 50 d., 295 (290) obyv. č., 1 třídní šk. Osada tato náležela k byv. panství roketskému, s nímž stejné osudy prožívala. Rudolf z Frankstadtu r. 1385 odstoupil ji své tchýni na čas jejího života ku užívání, r. 1406 jmenuje se současně s Rokeťnicí. R. 1557 celá vyhořela, 1766 pohynul veškeren dobytek morem.

Rozloha obce 188 ha 96 a 22 m². Moštěnice Horní, farní ves při řece Moštěnce, 200 d., 1415 (1229) obyv. č., 2 n., pošta, četn. stanice, záložna a opodál mlýny Štulbach, Vrbovec a dvůr Záhatí. Zde pramení se známá v obchodě „Hanácká kyselka“ (máj. Mg. farm. Flor. Oščádal v Přerově). Alod. statek (313-61 ha) se zámečkem, dvorem a mlýnem Vrbákem drží Terezie a Gabriela hr. Furstenberkové. Farní chrám Nanebevzetí blah. Panny Marie, ze XVIII. století v nynější podobě. Škola trojtřídní a pobočka. Moštěnice bývala městečkem. Jméno má od moštin,

•58

proutěných otepí, kterými obchodní silnici robotou zemskou musili tvrditi. R. 1131 patřila olomuckému hlavnímu kostelu a jako léno byla udělována různým manům. Jmenuje se r. 1274. R. 1627 udělil ji biskup Fr. Dietrichstein Fr. sv. pánu Magnisovi, který jí přepustil r. 1663 Janu Burianu Kobylkovi z Kobylí. Od r. 1667 patřila pánům z Petřvaldu, od r. 1718 pánům Žalkovským z Žalkovic a od r. 1755 hrab. Troyerům. Zde narodil se prof. Ant. Matzenauer, znamenitý spisovatel a znalec jazyků slov. a jazykosloví vůbec (1823 až 1893). Frant, Hanák, starosta, rolník, předseda sil. výboru atd. * 6. září 1842 — f 7. února 1894. Ač nestudoval, vynikal velikou znalostí dějin vlasteneckých i všeobecných a byl numismatikem na slovo vzatým. Měl sbírku mincí v ceně 8.000 zl., rovněž jeho knihovna byla veliké ceny. Byl on pravým vzorem vzdělaného, pokročilého rolníka — vlastence.

Rozloha obce 983 ha 77 a 36 m²:

Oldřichov, chybně Ulrichov, ves, pošta Přerov, fara Pavlovice; 24 d., 126 (121) obyv. č. Přiškolen k Sušicům.

Pavlovice, farní ves, pošta; 94 d., 581 obyv. č.. kostel sv. Jiljí (r. 1350 far.), 2třídní šk., přiškoleny Prusinky, mateřská školka (* 1908). Alod. statek (428'32 ha) s hospodář. budovami a dvorem drží Alfred šl. Skene. Pavlovice r. 1358 jmenují se s Prosenicemi a Lhotou. XVI. st. přilnul zdejší lid k učení bratrskému. V letech 1703 a r. 1713 byl farářem zdejší Jan Jiří Středovský, mor. dějepisec. Stávala zde tvrz. P. připomínají se poprvé r. 1348, mívaly svoji vrchnost, ale r. 1595 připojeny k Dřevohosticům. Nynější kostel byl vystavěn v r. 1884. Mezi Pavlovicemi a Prusinkami stojí nový zámek šlechtice Alfreda Skene, kterýž r. 1879 všechny panské pozemky v Pavlovicích od vrchnosti dřevohostské odkoupil.

Rozloha obce 557 ha 82 a.

Penčice, far. ves při řece Olešnici, pošta Předmostí; 36 d., 228 (224) obyv. č.; kostel sv. Petra a Pavla (již r. 1443 farní), 2třídní škola (179 ž.) a pobočka, chmelařství. Farní chrám sv. apoštolů Petra a Pavla na skále vystaven r. 1673. Přiškoleny jsou Lhota Malá, Lhota Zábeční a Sobíšky.

Rozloha obce 219ha 94 a 14m² Penčičky, ves při řece Olešnici, pošta Předmostí, fara Penčice; 52 d., 277 (1276) obyv. č.; opodál Hrázní mlýn. Přiškoleny k Penčicům, pěstují chmel. R. 1381 náležely Domankovi z Penčic. Později přešly na Cyrila zKokor. R. 1418v poprvé mluví se o Malých Penčičkách. Od r. 1581 s Čekyní. Bývalý dvůr byl r. 1781 rozprodán osmi dominikálistům, budova proměněna v pa-lírnu a jatku.

Rozloha obce 179 ha 23 a 56 m2. Podolí, ves, pošta Moštěnice, fara Domaželice; 32 d., 186 (HI) obvv- č. Přiškoleny k Želátovicům. R. 1349 uvádí se Vintýř z Linavy jako majetník Podolí. R. 1406 daroval Boček z Labudě duchovní správě v Lipníku 6 lánů v Podolí a v Tučíně 4 lány, 2 dvorce a jeden svobodný dvůr. R. 1447 nazývalo se Podolečko. Rozloha obce 214 ha 41 a 44 m2. Popovice, ves, pošta Předmostí, fara Předmostí; 28 d., 138 (143) obyv. č. Přiškoleny k Předmostí. Ves tato připomíná se r. 1346 jako majetek Mor. markraběte. R. 1402 byla prodána bratřím Alexovi, Janovi a Filipovi z Penčic za 30 kop grošů. Brzy připadla ku kroměřížské kollegiatní kapitule, od kteréž ji koupil

60

r. 1510 Vilém z Pernštejna za 450 zl. a od té zůstala při Přerově.

Rozloha obce 160 ha 13 a 39 m2. Prusinky, ves, pošta a fara Pavlovice; 29 d., 138 obyv. č., 4 n. Přiškoleny k Pavlovicům u Přerova. Jméno Prusinky dlužno odvozovati od staročeského jména Prosen. Prusinky připomínají se již r. 1368 a mívaly svou vrchnost i tvrz, po kteréž není již památky. Jistou dobu patřily k Pavlovicům, od r. 1595 k Dřevohosticům.

Rozloha obce 257 ha 45 a 94 m2. Prusy, ves, pošta Hor. Moštěnice, fara Domaželice; 21 d., 156 (126) obyv. č. Přiškoleny k Beňovu; mlýn jeden z nejstarších uvádí se již r. 1371. Lid zdejší zámožný. Ke gruntu patří 36 jiter, k podsedku 15. Bývalá tvrz stávala nad vesnicí, kdež jsou nyní postaveny dva nové domky a kdež jest pozemek zvaný „Pustý“. Kromě těchto Prus bývaly ještě troje (mor., něm. a nynější Prušánky). Osada tato připomíná se již r. 1160, měla své pány, z nichž uvádí se r. 1269 Martin z Prus, r. 1371 Ulrich, r. 1377 Vít atd. R. 1385 připadla Lackovi z Kravař. R. 1449 příslušela špitálu v Lipníku, kterémuž dle záznamu z r. 1616 odváděli poddaní z Prus 30 měřic pšenice, tolikéž žita, podobně ječmene, 10 měřic ovsu, 5 měřic hrachu a 5 měřic semence a byli povinni obdělávati pole u Lipníka za Oseckou ulicí. V Průších se nar. Dr. theol. Mikula, professor na bohoslovecké fakultě v Olomouci, potom farář v Mohelnici.

Rozloha obce 186ha 41 a 96m'. Předmostí r. 1362 píše se Předmost, ves, pošta; 79 d., 652 (572) obyv. č, 6 n.; farní kostel sv. Maří Magdaleny, jeden z nejstarších chrámů v okrese,

61

připomíná se r. 1453, v nynější podobě však z předešlého století (v XVI. stol. far.); 3třídní škola, váp. lomy, vápenice a cihelny. Světoznámé praehistorické nálezy předměstské z doby diluvialní (předpotopní) v zahradě Chromečkově. (Viz o nich více v Bayerově „Přerovsku“ str. 25.) Část Předmostí již ve XIV. věku náležela ku Přerovu, ale také své vlastní majitele mělo, kteří z Předmostí se psali. V Předmostí bývali také dva púhončí, kteří drželi svobodné grunty. R. 1374 připomínají se Adam a Vachen.

Rozloha obce 417 ha 27 a 66 m2.

Přestavky sluly původně r. 1131 „Přestavci“ a byly kdysi čtverý, ves, fara Stará Ves; 72 d., 498 (497) obyv. č., 24 n.; pošta, 2třídní škola, konvent Voršilek se soukr. češ. školou obecnou i měšťanskou, veliký zámek postavený Vilémem hr. Magnisem ku konci XVIII. stol., v zámku kaple Nanebevst. Páně Alod. statek se dvorem drží arcibiskupství olom. Přestavky uvádějí se již r. 1275. Bývaly samostatné panství s domácími pány, kteří seděli zde do válek husitských. Tvrz stávala na místě nynějšího zámku. V XV. stol. nabyli Přestavlk vladykové z Dobřčic do r. 1655, pak Václav Bartodějský z Bartoděj a r. 1676 opět Jan Vilém Říkovský z Dobřčic. R. 1679 byly prodány Sidonii Kateřině, paní ze Scherfenberka a tato je přenechala 1683 Ferdjnandovi hr. Magnisovi za 24.000 zl. Jsou rodištěm Štěpána Spaly, *1828 f!905, c. k. vrchního knihovního komisaře v ministerstvu v Uhrách.

Rozloha obce 366 ha 54 a 98 m2.

Raclavice, ves, pošta a fara Pavlovice; 97 d., 627 (584) obyv. č.; 2třídní škola, parní mlékárna.

Raclavice — od osobního jména Radslav — mají dějiny společný se Sušicemi. R. 1268 Radslav z Rad-

•'

62

63

slavic jedná o klášter Hradiště. R. 1382 měl je Jcšrl Hromada ze Sušic a r. 1397 připadly kapitole olom. V R. nar. se r. 1845 Slaměník Frant, řed. měšť. škol v. v. v Přerově, spisovatel, paedagog, dlouholetý reci. učitel, čas. „Komenský“, žasl. organisátor mor. učit Rozloha obce 701 ha 23 a 65 m2.

Roketnice, farní ves, na želez, trati Přerov-Olomouc; 145 d., 941 (912) obyv. č., 11 n.; farr kostel sv. Jakuba, starý chrám vysoký a pěkný ze XVI. stol.; 2třídní škola, pošta, telegraf, mlékárna aj samoty Dolek a Vrbovec. Alod. panství (1413 35 ha) se zámek, dvorem, lihovarem a cihelnou náleží Jos. svob. p. z Eichhoffu. R. 1883 uhozeno na „Lipové“ na popelnice s bronzovými drobnostmi. Od r. 1353 až 1412 píše se Rokytнице; Roketnice jsou ještě troje: jedno Rokytno, pak Rokytná a dvoje Rokytánky za-1 nikly. Jmenuje se poprvé r. 1349, jest však mnohem starší, mívala svou vlastní vrchnost. Nejznamenitější z nich byl Herš z Roketnice (f asi 1384). R. 1385 prodal Roketnici Vok z Kravař se mlýnem na Bečvě (nynější Vrbovec) a Lukovou s lesy Rudolfovi z Frank-stadtu. R. 1379 převzal Roketnici Jindřich z Dambořic. V rodě tomto udržela se R. do polovice XV. století. Před r. 1466 nabyt panství tohoto rod pánů z Ludanic, z nichž nejznamenitější byl Václav, zemský hejtman f r. 1557, jehož náhrobek spatřujeme po pravé straně hlavního vchodu do kostela. Po straně levé jest náhrobek jeho bratra Puty. Za pánů těchto byla Roketnice povýšena na městečko. R. 1574 byla prodána s Lukovou a městečkem Kokorami zemskému písaři Dětrichu Podstatskéinu z Prusinovic. Ale ten již r. 1577 přepustil panství to Joachimů Haugvicovi z Bi-skupic a r. 1663 prodáno jezuitskému řádu za 30.000 zl.,

kterýž postavil nynější zámek a kostel a držel Roketnici 110 let. Od r. 1773-1824 byla pod správou zemskou. R. 1824 koupil ji Ludvík z Levenavy a r. 1834 Josef z Eichhoffu. R. jest rodištěm Fr. Kužely (Chlumecký) . * 1854, faráře a spisovatele ve Skrbeni. Rozloha obce 814 ha 18 a 63 m2. Říkovice, ves, fara Žalkovice; 72 d., 455(422) obyv. č.. kaple sv. Anny, Itřidní šk., pošta, telegraf, a železniční stanice trati Vídeň—Krákov. Nesvěř, statek 175*57 ha) se zámek, dvorem a sladovnou drží Jan a Leopold, svob. páni Chlumečtí. Obyvatelé zdejší vynikají chovem pěkného hovězího plemene kravař-ského. Jméno odvozeno od osobního Dobřík — zkráceno na Řík - ovice. Vzpomínají se již r. 1145, kdy Ota, údělný kníže Olomucký, daroval Jindřichu, biskupu olom., vesnice Pamětice, Vázaný a Říkovice. R. 1274 udělil biskup Bruno Říkovice v léno bratřím Jindřichu a Vintýři z Brandýsy Téhož r. vzpomíná se jich s Moště-nicí a zaniklým Štolbachem. Později byly majetkem různých pánův, až v XV. stol. nabyli je vladykové z Dobřic a počali jse pak psáti, poněvadž bydleli na tvrzi v Říkovicích, Říkovští z Dobřic. Říkovice drželi do r 1787. R. 1790 koupil je i s Újezdcem Václav hr. Ugarte za 30.000 zl.

Rozloha obce 383 ha 65 a 61 m2.

Sobíšky sluly r. 1275 Soběslavice, Soběšice, po spustnutí již r. 1415 dostaly nynější jméno; ves, pošta Prosenice, fara Penčice; 21 d., 198 obyv. č., kaple, popi. dvůr, utvořen ze statků pūhončích náleží Jos. sv. p. z Eichhoffu, pěstují zde chmel; vápenné lomy. Přiškoleny k Penčicům - nejnověji k Buku. V So-bíškách bývali pūhončí. Bývali svobodníky a měli svo bodné usedlosti za svou službu, totiž za dodání od

65

64 . .

zem. soudu pūhonu t. j. žaloby neb obsílky. R. 1374 jmenuji se zde Mach, Petr, Tomáš, Vaňata. Později jich bylo zde devět a měli r. 1750 420 měr pole orného, 20838 úhorů, 36 měr zahrady a 36 pastvin. Od nového uspořádání mor. zem. práva zůstali sice

půhončí v držení svých pozemkův, ale musili platit zem. daně. Zůstali ohledně osob a věcí podřízeni zemskému soudu, ale patentem ze dne 19. listopadu r. 1752 musili se podřídit dle své libosti nejbližšímu panství. R. 1788 nařízeno, aby grunty půhončích také do gruntovních knih těch kterých vrchností vloženy byly. Rozloha obce 293 ha 47 a 89 m². Stará Ves též Ves Stará, far. ves, pošta Říko-vice; 132 d., 804 (772) obyv. č., kostel, 2třídní šk., spořít, a založ, spolek, mlékárna, scelované pozemky, vodovod, v lese Dubině kaplička se „sv. vodou“, kamž lid z okolí v neděli, velmi rád putuje, vrch „Holý Kopec“ (362 m n. m.). Nesvěř, statek náleží panství kroměřížskému. Farní chrám Nanebevzetí blah. P. Marie, nová vzácná gotická stavba, r. 1882 posvěcen. Roku 1261 daroval král Přemysl U. biskupu Olomuckému Brunovi jako odměnu za prokázané služby Starou Ves, Hulín, Pravčice, Němčice. Od té doby patří ku panství kroměřížskému. R. 1301 od biskupa Dětricha dostala pozemky zaniklého Bolajína. Rozloha obce 930 ha 85 a 34 ml Sušice, ves, pošta a fara Pavlovice; 63 d., 357 (404) obyv. č., mlýn Kudlov. Škola jednotřídná, lom pískovce. Sušice vzpomínají se již r. 1160, kdy drželo opatství hradištské zde některé pole. R. 1360 uvádí se na Sušicích Jan ze Sušic, kterému bratří Herš a Soběn 5 čtvrtlánů, dvůr, půllán a 3 usedlosti odstoupili; r. 1373 Ješek Hromada ze Sušic, který

odkázal své manželce Anně na Sušicích a Raclavicích 350 kop. — R. 1397 byly markrabím Jodokem přiděleny olomucké kapitule. Vrchnostenský dvůr byl mezi poddané rozparcelován. Rozloha obce 578 ha 92 a 81 m². Troubky, far. ves na levém bř. Bečvy; 318 d., 1913 (1792) obyv. č., 4 n., f. kostel sv. Markéty prostranný, v nejnovější době postavený, připomíná se již r. 1350, Střídní šk. a pobočka, pošta, založ, spolek, popi. dvůr Výmyslov, myslivny: Chrbov a Vražná, mezi r. 1590—1636 býval zde pivovar a od Ferdinanda J. hr. Salma r. 1683 postavena vápenka, nyní zašlá. Troubky činily již dávno se zašlou vsí Člunkem jedno panství. Tvrz v Troubkách stávala na „Pustým“. Okolo r. 1348 náležely Erhardu z Kunštátu a jeho syn Kuno prodal je s tvrzí, dvorem, mlýnem a Člunkem bratřím Janu a Drslavovi z Kravař za 620 dukátů. R. 1380 koupil je od Voka z Kravař Ctibor z Cimburka za 330 dukátů - - a od té doby zůstaly při panství to-vačovském. I jmenují se toho roku se sousední nyní zaniklou dědinou Člunkem. Obec obdržela r. 1533 od Jana z Pernštejna pole „Mezivodí“, r. 1561 od Vratislava z Pernštejna pastvisko „Nedabyl“ a r. 1569 ostrůvek v řece Moravě s loukou, všechno za roční poplatek. Tentýž Vratislav z Pernštejna dovolil r. 1572 obci ve vrchnostenském lese pastvu na žaludech. Rozloha obce 2281 ha 66 a 33 ma. Tučín, ves, pošta a fara Pavlovice; 83 d., 510 (480) obyv. č., 2třídní šk., dvůr, lom tučínského vápence. R. 1351 byl majetkem bratří Jana a Drslava z Kravař. Tučina vzpomíná se r. 1360; porůznu píše se též Tlučín. Na Tučíně uvádí se také domácí vla-dykové z Tučina: 1381 Zdeněk z T., 1406 Čeněk,

67

1407 Vlček atd: O bývalé tvrzi není památky. Kdy/ Jaroslav a bratr jeho Vratislav z Pernštejna prodali r. 1554 Putovi z Ludanic panství Helfenštýn - - Lip nik, byl při tom i díl Tučina. R. 1636 měl zde Karel starší ze Žerotína 8 poddaných.

Rozloha obce 480 ha 46 a 43 nr.

Újezd (Újezdec), ves, pošta Moštěnice, fara Přerov; 89 d., 548 (488) obyv. č., 2 n., 2třídní šk., kaple a popi. dvůr, cihelna. R. 1131 patřil celý olomuckému kostelu, ale již před r. 1295 byl majetkem Hertlíba z Dubna, který jej s Vlkošem daroval klášteru velehradskému. R. 1388 seděl na zdejší tvrzi man Jiří Mazanec, r. 1436 Jan z Újezda, v XVI. století byl v léna! udělen vladýkům Říkovským z Dobřic, čímž byl připojen ku panství říkovskému. V obvodu Újezda jest památný háj, t. zv. „Švédské šance“, společné* hroby vojínů z války třicetileté.

Rozloha obce 261 ha 52 a 24 m².

Věžky, ves, pošta a fara Vlkoš,; 44 d. < 327 (302) obyv. č., želez, zastávka V.-Bochoř na dráze Brno-Přerov. Kaple postavena r. 1908, dvůr. Nesvěř.! statek drží arcibiskup olomucký. Přiškoleny k Vlkoši. R. 1349 dal Gunther z Linavy svým synovcům Bedřichovi a Elišce polovici lesa a dvůr ve Věžkách, R. 1356 jmenuje se Pešek z Věžek. R. 1373 prodal Čírěk z Kokor Zbiňkovi z Kokor a jeho manželce Kateřině 2 lány a Mukařovi z Kokor 1 lán ve Věžkách. Od r. 1412 při panství přestavlkém.

Rozloha obce 257 ha 21 a 32 m².

Vin ary, ves, pošta a fara Předmostí; 58 d., 320 (284) obyv. č., myslivna. Přiškoleny k Předmostí. Vinary byly v držení různých majitelů. Tak r. 1368

byly majetkem pánů z Kokor, r. 1386 Divy z Cekyně, král Karel IV. daroval dvůr ve Vinarech kostelu v Praze, kterýž jej ještě r. 1380 užíval, r. 1651 koupil Vinary s vesnicí Bukem Jan hr. z Rottalu, od r. 1668 koupilo je jezuitské kollegium v Olomouci a připojeny byly ku panství Roketskému. R. 1781 byl zdejší dvůr rozparcelován a rozprodán. R. 1808 postavena zde jubilejní kaple.

Rozloha obce 286 ha 84 a 08 m².

Vlkoš, farní ves, 199 m. nad mořem; 137 d., 839 (798) obyv. č., 4tříd. šk., pošta, záložna, mlýn, far. chrám sv. Prokopa, vysoká stavba od kard. Schratten-bacha v r. 1724 1737 postavený. S Bochořem jmenuje se Vlkoš r. 1294; druhý Vlkoš je u Bzence. R. 1295 zastavil Vlkoš Hertlib z Dubna klášteru velehradskému. R. 1373 poukázal Frýduš ze Stulbachu své manželce Kateřině na Vlkoši, Věžkách, dílu Bochoře a polovici Kokor 500 kop grošů. R. 1398 připomíná se ve Vlkoši tvrz. R. 1446 vzpomíná se Ješek z Vlkoše a r. 1503 Jiří z Choltic odstoupil Ignáci z Ludanic tvrz a dědinu Vlkoš mimo dva dvory. Po r. 1567 byl v držení Hanuše Haugvice z Biskupic, po r. 1595 Bernarda Pražmy z Bílkova; dědici jeho prodali Vlkoš r. 1615 Frant. z Dietrichsteinu, biskupu Olomuckému.

Rozloha obce 648 ha 79 a 40 m²

Želátovice, ves, fara a pošta Přerov, 91 d., 595 (586) obyv. č., 2 n.; 2tříd. škola, spoř. a založ. spolek, sladovna. Deskový statek se dvorem drží Ant. hrabě Magnis. Vzpojníná se r. 1282 jako majetek vladycké rodiny ze Želátovic. Před r. 1392 byly v držení Lacka z Kravař, od roku 1607 Přepyských z Rychemberka a od r. 1780 ku panství přerovské-

tí8

mu. V Ž. se narodil Dr. K. M. Kryška, advokát a člen měst. rady v Přerově a Jos. Vykoukal, byv. zemský poslanec, nyní velkostatkář v Lochovicích (v Čechách).

Rozloha obce 445 ha 39 a 98 m³.

Žeravice, ves, fara a pošta Kokory, 114 d., 608 oby v. č.; 2tříd. škola (* 1874), mlýn, po domácku košíkářství provozováno, lom vápence, pěstují zde chmel. Ž. mívaly své pány. Bývalá tvrz stávala na pozemku „Zámčisko" zvaném. Jmenují se r. 1368. R. 1376 náležely Marku z Čechovic, r. 1381 Ješkovi ze Žeravic, r. 1437 Václavu ze Žeravic, který koupil od Bohuše z Kokor vesnici Prosenice s tvrzí, dvorem a mlýnem. R. 1460 prodal Bartoloměj z Kokor tvrz Žeravice a půl vsi Ignáci z Ludanic. Od r. 1531 při Čekyni.

Rozloha obce 282 ha 11 a 74 m³.

Vysvětlivky zkratk.

Alod. = alodialní, ap. = apoštol, Babt. = Babtista, bl. = blahoslavený, d. = dům, domy, dek. = děkanství, dr. = dráha, fid. — fideikomisní, fil. = filiální, hosp. = hospodářský, chl. = chlapec, jihoz. = jihozápadně, katast. = katastrální, kn.-a. = kníže-arcibiskupský, kr. a m. = král a mučeník, kons. = konsistoř, máj = majetník, ms. = město, Msg. = monsignore, n. = německý, ob., obec. = obecní, ob., obyv. = obyvatel, -é, okr. = okresní, Poč = Početí, pod. = podobný, pól. == politický, občanský, popi. = poplužní, poš., pošt. = pošta, poštovní, póz. = pozemky, P.T. = pleno titulo, vážený ctěný, severov. = severovýchodní, slov. = slovanský, spoř., spořit. = spořitelní, stan. = stanice, stroj. = strojnický, svěř. = svěřenský, sv. p. =

svobodný pán, šk. = škola, školní, šl. = šlechtic, t. j. = to jest, tř. = třída, třídní, t. z. = tak zvaný, yelkoprům. = velkopřůmyslník, vrch. = vrchní, v. v. = ve výslužbě, zál. = záložna, zám. = zámecký, záp. = západní, západně, živnost. = živnostenský, A= bod triangulační, * = narozen, založeno. Ostatní zkratky jsou známy.

Přehled všeobecný.

Okres	Výměra (rozloha) v Km ² ha	Počet obcí		Počet obyvatel- stva r. 1900		Celkem	Obyvatelé dle vyznání náboženského			Dle obcova- cího jazyka		
		Počet obcí	Počet osad (kat. ob.)	muži	ženy		katol.	evang.		židé	Čechové	Němci
								a. v.	h. v.			
Kojetský	22639	38	47	13408	15386	28794	28384	15	16	378*	28419	219†
Přerovský	22061	47	49	19538	20741	40279	39519	107	80	563**	39294	674††
Celkem	44700	85	96	32946	36127	69073	67903	122	96	941	67713	893

*) 1 angl.
 **) 2 arm., 2 řeckových., 2 angl., 4 bez vyznání.
 †) 10 Poláků, 146 cizozemců.
 ††) 41 Poláků, 1 Rusín, 1 Slovinec, 268 cizozemců.

131

Přehled o vzdělání roku 1900.

	Okres Kojetský		Okres Přerovský		V celém hejtm.	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Čistí a psátí umějí	11009	12626	15780	16390	26789	29016
	23635		32170			
Pouze čistí umějí	81	258	125	512	206	770
	339		637			
Neumějí čísti ani psátí (analfabeti)	2318	2502	3633	3839	5951	6341
	4820		7472			

Opravy a dodatky.

Str. 17. místo Očalnice čti Očulice.

Str. 18. místo Sedlecko čti Sedlec, trval u Vinař.

Str. 18. „Sedlce, ves, trvala u Vinař“ - - škrtni!

Str. 31. z dola 5. řádek místo Shomm čti Stomm.

Str. 34. z dola 8. řád. místo požívaly čti prožívaly.

Str. 40. Tovačov: Zám. archiv uspořádal V. Houdek a L. Nopp.

Str. 42. Tvorovice Nové jsou částí Tvorovic Starých.

Str. 48. Statist. data o Přerově dle Ottova SI. Nauč.

Str. 51. Citov: Zde nar. MUDr. Ant. Dostál, lékař v Místku, vůdce Čechů místeckých, zakladatel „Matice Místecké“ a spisovatel.

Str. 53. z dola 11. řádek škrtni slovo jich.

Str. 59. s hora 9. řád. místo Zabeční čti Zabeštní.

Str. 60. s hora 4. řádek čti Pru síňky.

Str. 63. s hora 3. řádek místo 1834 čti 1832.

Na konec děkujeme též p. K. Moučkoví, c. k. pošt. oficialu a p. Boh. Smutnému, odb. učiteli v Přerově, za lask. přispění.

OfiOQOf) wD (\>

Obsah.

Strana

Věnování 3

Předmluva.....5

I. Část všeobecná: 1. Poloha 7

2. Povaha půdy.....8

3. Vodopřs 10

4. Horniny.....13

5. Opustlé vesnice 15

6. Obyvatelstvo.....19

7. Živnosti.....23

8. Silnice, železnice, pošty a telegrafy 25

9. Správa obecní a politická 26

II. Část zvláštní: I. Kojetsko ,.....29—45

II. Přerovsko.....45—68

Vysvětlivky zkratek.....68

Přehled všeobecný.....69

Přehled o vzdělání roku 1900.....70

Opravy a dodatky .-.....'.....71

Obsah .

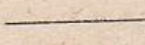
. 72

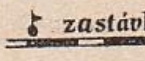
VYSVĚTLENÍ ZNAČEK.

 silnice erární.

 silnice zemské, okres. a obec.

 cesty a pěšiny.

 stanice železnice dvojkolejná.

 zastávky „ jednokolejná.

 řeka neb potok.

 hranice okres. hejtm.

 města velká.

 města menší.

 kostely farní a lok.

 vesnice a samoty.

 kaple a kříže.

 pošty.

 mlýny.

 myslivny.

 pomníky.

 zříceniny.

 lázně.

 výšky a vrchy.

 lomy.

 přivozy.

 lesy.

 rybníky.

 ves zašlá.